

EESTI NOORUS

R A E R I N U M B E R

Nr. 8. VII AASTAKA'IK TALLINNAS, 2. SEPT. 1935.

SISUKORD: Saateks. Riigivanem Konstantin Päts. André Gide läkitus „Eesti Noorusele”. Ed. Hubel — Iga üksik kujundab rahva saatust. A. Kurvits — Kodu-raamatukogude asutamist. E. Viirsalu — Kirjanduslikud kujud ja lugeja. P. Krusten — Taat ja põld. V. Vent — Kirjandus tungib massidesse. J. Sinimäe — Viljaatjad. P. Krusten — Jälleenägemine. H. Tarand — „Halb luuletaja” pistuvärsi peeglis. Reed Morn — Ajastust ja kirjandusest. A. Dolgošev — Killud ööst. Meie nõudeid eesti raamatule — Spiteful. A. Meikop — Hää raamatu probleem. A. Aru — „Kalevala” kirjandusest. R. Sirge — Poola kirjanduslikke päevamuresid. Lavakunstist ÜENÜ-s. Noorsoo töömailt. Auhinnalist peamurdmist. Vastuseid küsimusile. Kunsti reproduktioone. Kuulutusi.

Algavaks hooajaks

kvaliteetkaupa suurimas valikus soovitab

HERMAN RÕIVAS'E

kodumaa vabrikute riidekauplus

Tallinnas, Estonia pst. 11. Kõnetraat 30

Müük suurel ja väikesel arvul.

Saateks

Raamatuaastal on „Eesti Nooruse” toimetamine usaldatud ÜENÜ Kirjanduskesktoimkonnale, kelle liikmeid ühtlasi moodustavad ajakirja toimetuse.

Käesoleva numbriga uus toimetuse astunud esimesi samme ajakirja sisu kooskõlastamisele RA ülesannetega, siinjuures ka ühtlasi asunud mahu suurendamisele ja sisulise taseme tõstmisele.

On loodud laialdane side kõikide vaimsel alal tegelevate isikutega, niitihti nooremast kui vanemast generatsioonist. Selline side on loomisel samuti välismaa vaimutegelastega, eeskätt kirjanikkonnaga. Nii on saadetud kirjad kõigile maailma suuremaile kirjanikele, palvega pühendada „Eesti Noorusele” mõned read, millised avaldatakse ühes autori pil-di ja lühida toodangu ülevaatega ajakirja veergudel, alates juba käesolevas numbris Prantsuse vanameistri André Gide'iga, kes ühes R. Rollandi, G. Duhameli ja J. Romains'iga kuulub tänase prantsuse kirjanduse suurimate nimede hulka.

See number on pühendatud peamiselt kirjandusliku propaganda ülesandeile, käsitles ja algatades probleeme, millised on kerkinud esile seoses RA-ga. Järgmistes numbrites toimetuse püüab anda ruumi kõigele uuele ja tähtsamale teaduse, keha- ja omakultuuri alalt ja enam leida võimalusi noorte loominguks, esildades kõike, milles on märgata andi või omapära.

Arvestades ajakirja leviku tõstmise võimalusi, kõikjal lugejaskonna kaasabi ja kontakti pidevat süvenemist, usume, et suudame aegajalt teostada toimetusele kui ka lugejaskonnale ühevõrra tähtsad ülesanded. Iga uus mõte, iga tähelepanuvääriv kujutis, iga mõistlik ja teostatav sooviavaldus või nõuanne on tervitatud.

Toimetuse.

RIIGIVANEM
KONSTANTIN PÄTS

Eesti rahvas tunneb ennast vaba rahvana, nüüd katsume teoga näidata, et me oskame hinnata seda, mis igal haritud rahval peab olema, see on raamatusse pandud tõdesid, raamatusse seatud elu, raamatust väljavoolavat ilu ja kõrgust. Siis suudaksime meie oma kohust täita nende vastu, kes armastusest meie rahva vastu ilma mingisuguse tasuta arendasid meie keelt, andsid meile kirjavara, juhtisid meie vaimu ja juhatasid meile kätte elutarkusi.

(Väljavõte RA avakõnest 23, veebr, 1935)

André Gide'i läkitus „Eesti Noorusele“ RA puhul

Cuverville
19 Aout 35

Avec l'assurance de ma
sympathie bien affective

André Gide

Tõlge:

Cuverville's 19. aug. 35.

Omistan Teile oma eriti tähelepaneliku sümpaatia
André Gide

André Gide (loe: žiid) on tänapäeval elavaist prantsuse kirjanikest eesti lugejaile paremini tuntust. Mitte üksnes, et tema teoseist on „Vatikani keldrid“ (EKS, Tartu 1930) ilmunud eeskujulikus ja „Valerahategijad“ ajalehe joonealuse (Postimees 1932) tõlkes — Gide on väheseid väliskirjanikke, kelle kohta eesti kirjandusteaduslikuski literatuuris ilmunud uurimus: nii on „Vatikani keldrite“ tõlkija Joh. Semper avaldanud teose „André Gide'i stiilstruktuur“ (Ak. Kirjandusühingu toim. VII, Tartu 1929). Veel varem on J. Semper tutvustanud Gide'i eesti lugejale „Illos“ nr. 12 — 1921, esitades tõlkekätkendi „Halvasti kinni needit Prometheusest“ ja samas lühikese ülevaate Gide'ist (lk. 34—44). Samalt autorilt on ilmunud artikkel „André Gide“ „Loomingus“ nr. 6, 1928.

André Gide on sündinud 1869. a. ja saanud valjurežiimilist kasvatust. Perekonna tugeva usklikkuse tagajärjena on usu ning moraalküsimused jäänud Gide'i teoste pääprobleemideks. Noorena sümbolistide mõjulane on Gide hiljem vabanenud segasusest ja udusus-est ning omab tänapäeva prantsuse kirjan-

duses silmapaistvat kohta just oma sõnastustiili äärmise selguse ja puhtusega. Selle kõrval on tähelepanuväärne ta ideede individuaalsus ja ainulaadsus, millel mõju olnud mitte ainult prantsuse vaid näit. ka eesti nooremisse kirjanikesse.

Gide'i tähelepanuväärsemad teosed, mis eestikeeles ilmunud, on „Maised toidud“ (1897), „Immoralist“ (1902), „Kitsas värav“ (1909), „Isabelle“ (1911), „Pastoraalne sümfoonia“ (1919), „Halvasti needit Prometheus“ „Maiste kool“ ja „Robert“. Gide'i teoseid on raske jagada tavaliste kirjandusliikide lahtrisse, sest ta omaduseks on libiseda välja etteseatud piiridest ja konventsioonest. Lisaks ilukirjanduslikule tegevusele on Gide avaldunud reisikirjanikuna, esseistina ja kriitikuna. Sellelaadilistest teostest nimetatagu enne muid „Kongoreis“ (1927), „Ettikäänded“ (1903), „Uued ettikäänded“ (1909) ja „Intsidentsid“ (1914). Tallinlastele on Gide kättesaadav niihästi prantsuse originaalide kui ka hääde saksakeelsete tõlgete kaudu, mis osalt Gide'i enda valmistatud.

Iga üksik kujundab rahva saatust

MAIT METSANURK
RA Peakomitee esimees.

1914. aastast peale on maailmas kõik lainetamas kui merel tormide ajal. Suured ja põhjalikud muutused on sündinud ja sündimas riikide ja rahvaste elus. Ühed neist muutustist sünnivad kui loodusliku jõuga, nad ei olene üksiku rahva, veel vähem üksikute inimeste tahtest. Teised sünnivad rahva jõupingutuste tagajärjel.

Mis on meie väikerahva ülesanne niisugusel ajal? Iseseisvuse saavutasime soodsate välisolude (rahvaste enesemääramise õiguse deklareerimise) ja sangarliku võitluse teel. Aga iseseisvus iseenesest ei anna midagi ei üksikule inimesele ega rahvale, kes seda ei mõista ega tahta kasutada oma paremaks arenguks; iseseisvus on petliku väärtusega sellele, kes temale kui loorberipärjale puhkama heidab. Uus olukord, mis iseseisvusega sündis, pani peale suured kohustused, mis ei ole kuidagi vähemad endistest. Kui me neid kohustusi ei mõista, kui me neid ei täida, jääme taha teistest rahvustest meie ümber.

See peaks olema arusaadav igaühele, kes meelde tuleb suuri jõupingutusi majandusliku ja vaimse elu ümberkorralduses ja uuesti rajamisel paljude rahvuste juures.

Ei ole kahtlust: meie elame uue aja koidikul. Selleks on küllalt tunnuseid kaugemal ja lähemal. Missugune see uus päev tuleb, mis koidab, on rahvaste eneste ettenägelikkusest ja jõupingutustest.

Uus algav, lähenev ajastu toob enesega ühes kohustusi, paneb peale vastutust tulevaste põlvete ees. Meie ajastu ees peab meie põlv osutama erakordseid kvaliteete nimelt vaimsel alal. Ainult kehalise jõuga ei tehta nüüdisajal palju ei sõjas ega rahulikus töös, ei linna tehases ega maa talus. Mõistus peab paenduv olema, mitte ainult riigimehel, diplomaadil, õpetajal, vaid samuti ka põllumehel, talusulasel, töölisel. Ilma inimeseta, ilma hästi ettevalmistatud, iseloomult ja hingeliselt, vaimselt paenduvaks, leidlikuks, iseseisvalt otsustavaks kasvatatud inimeseta, ei elätata uut aega. Kõik reformid, kõik uuendused, mis välja mõeldakse targemaltki riigimeestelt, varisevad kokku, lähevad nurja, jooksevad tühja, kui puudub inimene, kodanik, kes teostab selle uuenduse oma juures, enese ümber. Inimene tuleb kujundada selle uuendustöö juures, mis ees seisab, hingeliselt ja vaimselt tugev inimene.

Ärgu pandagu kõike lootust juhtide peale, et need võivad uue aja tuua, ideaalsed uuendused ja parandused maksma panna, kui neil ei puudu aga hea tahtmine ja selle juures vajalik ettenägelikkus. Alles hiljuti on ühe suurema maailma riigi juht õelnud:

„Rahvaste saatust ei otsusta praegu ainult juhid, vaid ennekõike ja päämiselt miljoni- lised töötajate hulgas.“

Meie ei mõista töötajate all mitte vaid ket- rajaid, kuduajaid, valajaid ning tagurjaid vah- rikuis ja tehaseis või kraavikaevajaid ja met- saraiujaid, vaid ka õpetajaid, ametnikke, kir- janikke, kunstnikke, põllumehi ja kõiki, kõi- ki, kes teevad midagi, mis ühiskonnas vaim- sel või ainelisel alal tarvilik, kõik, kes loo- vad, leiutavad, ajavad uusi vagusid, viivad oma tegevusega elu edasi või toetavad neid, kes elu edasi viivad. Ja kes muu otsustab

rahva saatust meil või mujal kui need töötajad?!

Pikkamisi ja põhjalikult tuleb meist välja kiskuda see orjaajal ning teopäevil sügavale juurdunud vaade või usk, et ajalugu teevad vaid juhid, kõik teised on kui savi potisepa käes, on juhitud mass, on kui kari, mida karjane võib ajada oma truude koerte abil kuhu aga tahab. Juhid on veel paljude arvates need, kes pööravad ajaloo ratast sedapidi või teisipidi, edaspidi või tagurpidi, või panevad selle mõnikord ka hoopis seisma.

Et paljudel veel niisugune vaade, pole ime. Juhtis ju aastasadasid mõisnik oma vallarahva elu ja keiser kaugel pealinnas valitses riiki oma tahte järele, küsimata kunagi talupoegadelt nende arvamist, hoolimata nende kaebustest, arvestamata nende hädasid.

Nüüd on ajad põhjalikult muutunud ja meie vaated peaksid nendega ühes kiiresti muutuma.

Meil tuleb eneses usku kasvutada, et teeme ise ajalugu, et igaüks meist taob oma rahva saatust, ehitab olevikus tema tuleviku. Igaüks meist peab harjuma teadmisega, et nimelt ka temal on väga vastutav osa selles suures draamas, mida nimetame oma rahva ajalooks.

Aga et oma osa mängida hästi, peab oma võimeid kõigekülgselt ja alati arendama. Kehalise tervise eest hoolitsemisest me siin praegu ei räägi; sellele kiputakse praegusel ajal sportlike võistluste ja rekorditsemistega liigagi tegema.

Siin on meil südamele eeskätt rahva, eriti noorte vaimne areng. Kui paljudel ei lõpe see kooliajaga, kui paljudel ei jää see seisku lõpptunnistuse kättesaamisega! Mis aga seisku jääb, see jääb kängu, jääb kiduraks. Eks ole teist nii paljud näinud soos kasvavat männijändriku!..

Hea näitleja harjutab end iga päev, küll hommikul, küll õhtul. Klaverikunstnik, nii suur ja kuulus kui ta ka ei ole, kulutab iga päev tundisid, et säilitada sõrmedes ja ka ajus oma võimet, et seda arendada alatasa. — Kes ei lähe vaimset edasi, läheb tagasi.

Umbrus meie läheduses, mida näeme iga päev, ütleb meile vähe uut. Inimesed, keda näeme päevast päeva, suudavad vaevalt meisi uusi mõtteid äratada, uusi elamisi tekitada. Siin peab abiks tulema keegi väljaspoolt, et meie silmele ei tarduks. Kes muu on selleks kohasem kui hea raamat! Kes muu on enam

iga hetk teenistusvalmis kui väärtuslik trükiteos! Lugegem sellest puuketunnil enne õhtust uinumist kas või pool lehekülge, lihtkese kärpe ja meil on mõtiskluseks uut ainet, meie elamised on värskendatud, mõnigi tühi igapäevasuse mure on peletatud! Kui palju ei kogu meisse oma ümbrusest, mis ei ole igakord kõrgetasemeline, igasugust tühjatähja, vaimset ja hingelist kribu-krabu! Kõik see on nagu pühitud, niipea kui loeme poeedi värse, prosaisti eepost, mõtleja arutlusi, teadlase vaatlusi ja kogemusi!

Meie vaim sarnaneb seedimisaparaadile: mis me talle toiduks anname, selle töötab ta ümber; teeb omaks, mis vähegi kõlbulik, ja, isegi kõlbmatu! Ja lõppeks on inimene ka vaimset see, mis ta „sööb”, millega ennast toidab. Julgesti võib piistitada vana targasõna teisendi: Ütle, mis sa loed ja ma ütlen, kes sa oled!

Hea raamat on kui ränikivi. Puutub sellega terav, ergas vaim kokku, siis tekib säde. Sädemest võib leek tekkida.

Keegi noortest ei tea oma saatust, aga niipalju on selge: saatust kujuneb vastavalt ümbruskonna tingimustele. Ja rahva saatust kujuneb vastavalt kodanike sisemaailma kujunemisele. Juhid ükski ei tao rahva saatust, ei ole tema kaotustes ega võitutes süüdi. Juhidki on igal rahval, nagu ta nad ära teinud, missuguseid ta väärrib.

Uskugu iga noor: kujundades ennast taob ta oma rahva tuleviku, taob oma rahva saatust. Enese kujundamisel ei ole aga parimat õpetajat, seltsilist, kasvatajat, nõuandjat, juhti kui hea raamat, väärtuslik raamat.

Se rahmat/ midda isfand Stael/
Nueyt packup siin Lihwlandi
mahl:

Se Postile ofika igkalick /
Sax/ Tallopoigk nindk Moijfenick/
Re tunnep ifje luggema /
Edjk föijest woip fe kuhlema.

Kui 1632. a. mag. Henricus Stahleni „Koddo ja käsiramat“ ilmus, mida kaua peeti eesti esimeseks säilinud trükiteoseks, siis sisaldas ta vana kombe järgi esilehel esineva reklaamlaulu salme Georgius Salemannuse sulst.

Koduraamatukogudest ja noorte ülesannetest nende asutamise alal

Tänavu, Eesti raamatu 400. juubeliaastal — Eesti Raamatuaastal, on noorte tähtsamaid ülesandeid võtta aktiivselt osa selle juubeli pühitsemisest ja aidata ning töötada igaviisi kaasa sel puhul korraldatavate kultuuriliste algatuste ja hariduslike ettevõtete hääle kordaminekule ning tõsta nende tähtsust, nii et see aasta oleks suureks vaimukultuuri aastaks ja selle aasta vastavad päevad ja nädalad, mil korraldatakse Eesti Raamatu aasta aktused, pidustused ja näitused, kujuneksid rahvuspäevadeks ja pühadeks laimate kihtide kaastegevusel ja kõikide kodanikkude osavõtul. Noorte ülesanne seisab ka selles, et nende aktuste, pidustuste ja näituste mõju ei lõpeks nende korraldamise teostamisega, vaid et neil avaldatud mõtted ja soovid kantaks edasi ja et neist kasvaksid seisukohad ja kavad püsivaks tegevuseks vaimse kultuuri edendamise alal.

Agas noorte ette kerkib ka küsimus, kuidas jäädvustada Eesti Raamatuaastat oma elus ja oma kodudes. Noorte soov on luua Eesti Raamatuaastal midagi suuremat ja tähtsamat oma kodudes, mis jääks püsima kogu nende eluajaks ja ka järgnevale või järgnevatele põlvedele. Noored tahavad kanda Eesti Raamatuaastat edasi mitte ainult ilusate mälestustena ja tegevuse sihtidena, vaid tähistada seda aastat ka oma kodudes.

Eesti Raamatuaasta tähistamiseks ja jäädvustamiseks oma kodudes on mitmeid võimalusi ja mitmekesiseid vahendeid. Tähtsamaina ja laiaulatuslikumana neist oleks aga kodu-raamatukogu asutamine, sest sellega ei jäädvusta ega tähista noored ainult seda meie kultuuri elus tähtsat aastat, vaid seega loovad noored oma kodudes tähtsad ja tarvilikud haridus-kasvatusasutused, milliste tegevus ja mõju haaraks noorte kogu eluaega ja ulatuks ka järgnevatele põlvedele.

Kodu-raamatukogude asutamise mõte ei ole uus; see mõte ei ole uus üldises kultuuriloos ega ole uus ka meie rahva vaimses arengu-loos. Seda mõtet on avaldanud kultuuritegelased juba antiikajast alates; seda mõtet on lehitatud ka meil vastavatel kursustel ja kõnekoosolekutel järjekindlalt juba kümne viimase aasta kestel. Ka ei ole tegevus sellel

alal tundmatu, vaid kodu-raamatukogusid on olemas kultuurirahvastel. Samuti on olemas kodu-raamatukogusid meie rahva tuhandetes kodudes. Kui aga kõneleme kodu-raamatukogudest Eesti Raamatuaastal, siis teeme seda selleks, et see hää mõte tekiks igas meie rahva pojas ja tütres ning sellest mõttest kujuneksid sihid ja ülesanded ning järgneksid teod. Eriti on aga meie noored ilusate mõtete kandjad, uute sihtide rajajad ja suurte ülesannete täitjad. Noortel on selleks palju usku ja head tahtet, jõudu ja võimeid, püsivust ja järjekindlust.

Seega Eesti Raamatuaasta tähistamiseks ja jäädvustamiseks kodu-raamatukogu igasse kodusse noorte tahtel ja tegevusel!

Kodu-raamatukogude asutamine on ka tõestatav ning nende täiendamine võimalik, sest igas kodus leidub vähemal või suuremal arvul häid raamatuid ning hää tahtmise juures avaneb ainelisi võimalusi ka kodu-raamatukogude täiendamiseks. Ka 2—3 häid raamatuid on kodu-raamatukogu aluseks ning igal aastal ka mõne raamatu ja ajakirja juurdemuretsemine kindlustab juba kodu-raamatukogu täiendamise ja kasvamise.

Kodu-raamatukogu asutamisel olekski esimeseks ülesandeks kokku koguda kõik need raamatud, mis kodus on olemas, mis on sinna müretsetud aastakümnete kestel, osalt ka eelmiste põlvete poolt, ja anda neile raamatutele kodus kindel ja vääriline koht, asetades nad mõnele sobivale riulile või kappi. Selle esimese ülesande täitmine ei nõua seega mingisuguseid kulusid, vaid ainult häid tahtet ning huvi ja armastust. On aga see esimene ülesanne täidetud, siis on ka juba kujunenud kodu-raamatukogu, ühel noorel suurem, teisel vähem, vastavalt sellele, kui palju leidis kodus raamatuid.

Järgmine ülesanne oleks kodu-raamatukogu täiendamine. Selle ülesande täitmine nõuab ainelist jõudu; seepärast avaldatakse sageli, et see ülesanne ei olevat teostatav. Küsimust ligemalt selgitades ja asjaolusid ning seisukordi arvestades avaldub aga, et ka selle ülesande täitmine on võimalik ühel noorel suuremas, teisel vähemas ulatuses. Kui osta aastaks ka ainult 2—3 häid raamatut ja toimida

sellel alal aastate kestel ja järjekindlalt olevate äineliste võimaluste kohaselt, siis on kodu-raamatukogu täienemine kindlustatud.

Peale selle tuleb kodu-raamatukogu täiendamiseks kasutada tellitud ajakirju ja nende lisadena saadud raamatuid. Suureks puuduseks on seni olnud, et ajakirju on vähe hinnatud pärast nende numbrite esialgset kasutamist nende saamise järele ning vähe hoolitsetud nende alalhoidmise eest edaspidiseks kasutamiseks. Ometi ei ole ajakirjadel ainult kiiresti möödaminev tähtsus, vaid nad annavad väärtuslikke andmeid, teateid, juhatusi ja õpetusi aastate kestel. Seepärast on vaja ka ajakirju alal hoida, — ajakirjade numbrid kuuluksid kokkukõitmisele aastakäikude järgi ja asetamisele kodu-raamatukogudesse.

Kodu-raamatukogude täiendamine oleks võimalik ka raamatute annetamisega. On ilusaks kombeks anda sugulastele ja sõpradele nende elu tähtpäeval mälestuseks vastavaid esemeid ning on armas ja hinge liigutav vastu võtta neid annetatud esemeid oma elu tähtpäeval. Selliste esemete hulgas olgu hääd raamatud esikohal, eriti noorte elus ja tegevuses. Noored on kujunenud ilusate kommehete edasikandjad; noored on ka uute ilusate kommehete loojad. Hääd raamatute annetamine kujunegu noorte tegevuse kaudu üheks ilusamaks kombeks!

Seega kui osta iga aasta ka ainult 2—3 uut raamatut kodu-raamatukogu täiendamiseks, asetada sinna tellitud 2—3 ajakirja ja nende lisana saadud 2—3 raamatut, samuti ka annetatud 1—2 raamatut, täieneks kodu-raamatukogu aastas 7—11 teose võrra, 10 a. kestusel aga 70—110 teose võrra. See oleks juba tunnustatav saavutus, ning need 70—110 teost moodustavad otstarbekohase valiku puhul suure vaimse väärtuse. Aga need arvud moodustavad alamäärana, kuna aga paljud noored leiavad kahtlemata võimalusi kogu täiendamiseks suurema arvu teostega aastas.

Peale raamatute ja ajakirjade oleks soovitatav koguda ja paigutada kodu-raamatukogusse ka muid materjale trükis, kirjas ja pildis. Eeskätt kuuluksid soovitamisele koolikirjatööd, üldse koolivihud. Noored tavaliselt ei hoi neid alal, kuna nad arvavad, et need on tähtsuseta esemed. See tavaline arvamus ei ole aga põhjastatud, seepärast ei võiks ka noored jääda selle arvamise juurde. Koolikirjatööd ja üldse koolivihud ainult näivad tähtsuseta esemetena ja kooli lõpetamise järele ei leia nad, võib olla, ka tarvitamist, kuid nende kirjatööde ja vihkude

tähtsus kasvab ühes ajaga ning juba mõne aasta pärast kooli lõpetamise järele moodustavad nad suure väärtuse, kuna aga täis-ealsuses on nad noorusaja asendamatuks kujutajateks ja valgustajateks. Need kirjatööd ja ka vihud avaldavad isikliku vaimse arenemise käigu, nad sisaldavad noorusaja mõtteid, arvamusi ja seisukohti, nende kujunemist ja arenemist, muutumist ja täienemist. Need kirjatööd ja vihud on noorte omaloomingu saavutused. Neis on avaldatud mõtteid ja tundeid, igatsusi ja püüdeid, sihte ja kavu, teadmisi ja kogemusi. Neis on väljendatud noorusaja loominguviimeid ja teotaset. Neist kirjatöödest ja vihkudest peegeldub noore isiklik vaimne areng; need kirjatööd ja vihud aitavad kaasa enese tundmisele ja enese tundmaõppimisele.

Ühes koolikirjatöödega ja koolivihkudega on soovitatav alal hoida ja paigutada kodu-raamatukogusse ka kooliõpperaamatud. Sargeli on need raamatud küll kulunud, vahest ka määrdunud tarvitamisel, kuid nendega on seotud noorusaja, kooliaja mälestused, mured ja rõõmud, saavutused ja äpardused, olles kalilideks mälestusesemeteks, mille tähtsus tõuseb ühes nende omaniku vanuse tõusuga.

Samuti on soovitatav koguda ja paigutada kodu-raamatukogusse kõiki neid materjale sõnas, kirjas ja pildis, mis valgustavad selle raamatukogu omaniku isiklikku ja ta perekonna ja sugukonna elu ja tegevuse arengut, kodu ja kodukohta ning selle ümbruskonna elu, tegevust ja arenemist, nagu vastavad kirjutused ajalehtedest, albumid ja phevapildid kohalikkudest sursündmustest (noortepüha, laulupäev, asutuste või noorte organisatsioonide juubelpäevad j. t.), isikliku ja oma perekonna elu valgustavad ja tegevust tunnustavad kirjutused ja tõendused (tunnistused, mälestuskirjad, kiituskirjad näitustelt, laululehed perekondliku elu sündmuste puhul j. t.), andmed oma kodu koha arenemisest vanemate või oma talu või muu ettevõtte kirjeldused, tegevuse aruanded j. t.

Nii kasvaks ja kujuneks kodu-raamatukogu mitmekesise sisuga ja huvitavate materjalidega asutuseks kodus, olles kodu ja ta ümbruskonna, perekonna ja ta tegevuse valgustajaks, teadmiste ja oskuste allikaks, mineviku peegeldjaks, oleviku olukorra kujundajaks ja tee avastajaks tuleviku poole.

Selline kodu-raamatukogu on kodu-ülikool. Ja noored nende kodu-raamatukogude — kodu-ülikoolide loojad, täiendajad ja korraldajad.

KIRJANDUSLIKUD KUJUD JA LUGEJA

Raamatu võiduaastal, nagu käesolev, ikka ja jälle peatutakse raamatu ja lugeja vahekorral, selgitatakse raamatu mõju ja koputatakse kodude ustele, et avada sissepääsu heale raamatule, s. o. kirjanduslikult väärtuslikule kirjatähele.

Kui arvestada lugejat, laiemat hulka lugejaid, siis on raamatu hinnangu mõõdupuud sageli hoopis erinevad neist, mis seatakse kirjandusele selle ala lähemate tundjate ja sõprade poolt. Meil on võrdlemisi palju head kirjandust; võrdlemisi palju sellest, mida kirjandussõber näeks tingimata oma riivilil, ilusas köites ja hoituna. Suure hulga raamatu lugejate seisukohalt on raamatu valiku puhul aga määrav tema funktsiooniväärtus, s. o. kui palju, mil määral teos lugejat haarab, seega saab lugejale alateadlikult kujundavaks, arendavaks.

Meenutame esijoones neid raamatu „pärislugejaid”, sadasid ja tuhandeid noori, kes kaanest kaaneni neelavad ilmuvaid raamatuid, alul vahet tegemata, hiljem valikuga, kuid oma mõõdupuul. Neid, kellele ülelliigne on selgitada raamatu tähtsust, neid kelle kukrus ei kõlise tavaliselt jätkuvaks peenraha, et osta raamatut omaks. Neile, kujunevaile noortele on raamat otsitud juht ja kirjanik tähtsaim kasvataja, seda kuni küpsete aastateni. Sama lugu on laia lugejaskonnaga, kõigi nendega, kes raamatut hindavad eelkõige ajaviitena, kelle elus aga raamatul on määratu mõju.

Kui asetatakse küsimus, mis on meile teatavas raamatus mõju avaldanud, siis kahtlemata üheks määravaks teguriks on teoses esinevad kirjanduslikud kujud, need, kelle kaudu kirjanik kõneleb. Kirjanduslik kuju on elav isik mitte ainult autorile tema loomejärgul, vaid on elav ka lugejale ja avaldab vahetut mõju. Kõnelemata sellistest murrangulistest massimõjutustest, nagu avaldas oma! ajal Goethe Werther ajajärgu moes või õhutades noori armastajaid enesetapmisele, on iga! romaanil oma tegelaste kaudu teatav kontakt lugejaga ja selle mõju räägib kaasa isiku ilmavaate kujunemisel. Meie ei kahtle, et Jakob Pärna „Must kuub” oma peategelase kaudu õhutas isamaalist mõtet, või et selline kuju, kui Ed. Vilde „Musta mantliga mees”, omaaegsele lugejale oli haarav ja mõjustas sot-

siaalseid vaateid. Või et E. Petersoni Elsa kutsus esile mitte üksi ilmavaatelise murrangu seltskonna arvamuses, vaid mõjustas kahtlemata üksikut lugejat iseseisvusele. Või jälle Felix Ormusson, esteetitsev kaunishing, kes kahtlemata kõneleb noorele lugejale otse südamesse ja igas põlves jätab jüngerid. Meie kirjandus pakub vähenõudlikeski tooteis rikkalikult selliseid kujusid, mis mõjutavad, haaravad.

Kui jälgida meie uemat ilukirjandust, on pilt teistsugune. Loomulik, et meie tänapäeva realismis toodangus ei kolta idealiseeritud kangelasid. Otsime ja leiame inimesi, nagu nad liiguvad elus oma väikeste murede ümber. Aga kirjanikul on võimalus valida nende olemise vahel; asetada neid võitlusse oma ilmavaate eest, visalt ja kangekaelselt, nagu Pearu ja Andres, või jälle kõigile tuultele järele andes, nagu Katku Villu. Need kujud kõik esindavad teatavat ilmavaadet, seltskonnakihte ja elukutset ja annavad järelopõlvele pildi ajast ja ajavaimust. Selles, julgeksin väita, on võti, mis avab lugejale tee kirjaniku juurde ja vastupidi.

Huvitaval kombel iseseisvuseaegne romaani-kirjandus on kirjanduslikelt kujudelt vaene. Veel enam, peab ütleva, et milgi põhjusel kirjanik on sunnitud ikka ja jälle nägema ja kujutama võrku, oma hingega heitlevaid, väljaelanud inimesi. Kuidas näeb kaasaegne kirjandus näiteks eesti haritlast, kuidas kujutatakse arvurikkais romaanides eesti naist, või milline on meie üliõpilane kirjanduse valguses. On raske meenutada positiivseid tüüpe. Küll aga leiame oma hinge ja elu tühjusega heitlevaid Vahesaare Villemeid, lagastava mee kütüsis rabelevaid tõusik-haritlasi, oma hinge segaseid umbsõlmi hämaralt lahendavaid Karinaid, elupõletavaid tudengeid, kes harrastavad „biblika lendu” isa talude arvel jne. Kui neis tüüpides ongi positiivseid jooni, siis nad ei pääse valla teatavast jõuetusest, halavast tühjusest.

Võidakse väita, et selline on aja märk, et selline on lugeja enese tase ja kirjanik kopeerib elu. Ometi, millega tuleb seletada, et naine peab raamatus ikka olema proua Itam või Karin, kes nõiuvad peeneks jalasääri ja välja mõtlevad võimatuid ajaviiteid, samal ajal

Kui meie ümber iga päev töötab väärmatult tuhandeid naisi, kes aitavad ülal pidada perekondi ja teadlikud on oma kohustusi. Või miks üliõpilane ikka peab raamatus harrastama „liblika lendu“, samal ajal kui sajad igapäev võimatu pingutusega võitlevad endile kätte haritlase vähetasuvat diplomit. Aeg on juba suuremad valud üle elanud ja nõuab positiivset tahet ja väikest kangelasmeelt, et kanda tulevikku. Selleni ei aita Vahesaare Villemid ega Karinad. Aga lugeja otsib raamatust õhust ja tuge. Otsib seda eelkõige kodumaisest kirjandusest, nagu ta on harjunud otsima ja leidma. Ja lugejal on optimismi ja usku tulevikku. Kui elatakse suurel Raamatu-Aastal, kui cesti rahvas ja kodud paenutavad pea kirjatähe kõikvõimsa mõju ees, tahaks lugeja, eriti noore lugeja seisukohalt öelda südameilt soovikese, et Raamatu-Aasta annaks rohkem optimismi ka kirjanikule näha ja kujutada rohkem neid, kes ehitavad, loovad ja kannavad tulevikku.

PEDRO KRUSTEN

Taat ja põld

Taat heitnud rinnuti end aiateiba, suus sinist rahu hingab vana piip, silm asjatundlik vaatleb vilja, leiba, mis kumab kõrrel. Eemal ehatriip

kui püha valgus. Öise metsaseina all soetab udu madal rabalapp, hõng magus jahedalt käib niidet heinast ja unes häält teeb talus karjakrapp.

Kui võlutuna põllu karmist kumast nõal roigasaia ikka veel on taat. Ta hinge rahuldust töö rõõmus jumal Öö vaikuses kui kingituseks saat.

D. DENT

Kirjandus tungib massidesse

(Veste)

Meie rahvas laiemas ulatuses on alles neitsilik rahvas, seda eriti vaimsetes huvides. Meil laiemate hulkade vaimsed huvid sarnnevad alles soodele ja rabadele, mis ootavad kraavitajaid ja korisevad pahaselt, kui keegi sinna astub.

Ent pole sugugi kerge olla selline kraavitaja, peab tundma hästi rahva hingeelu ja oskama sellele õigest kohast läheneda. Muidu võib minna samuti, nagu läks ühel kirjandusrühmal nende esinemise puhul.

Noorkirjanike rühm — nimetame teda „Tauruvaks Pegasuseks“ — oli enesele püstitanud õilsa põhimõtte: „Kirjandus on kui elektrisäde. Kirjandus peab tungima nägematuid juhtmeid pidi ka kõige pimedamaisse nurkadesse.“ Sellega ongi tõlgitsetav põhjus, mis sundis neid, õilsaid noorukeid, sõitma esinema kaugele provintsi kultuurinäda lõpupäevil.

Rühma kuulused juustepikkuse järjekorras: lüüriiline poeet Augur Merisina, elulähedane luuletaja Kalev Punnivinn, moodne konstruktivist Nentiv Tõika, romantik Aksel Hiiesalu, prosaist Kalvi Vaar ja humorist Tuudor Kiviaru. Mina, muide, kuulun samasse rühma, ent piinlik on kirjutada asjust, mis

pole kuigi olulised, päälegi kirjaväis muutub selle tõttu isiklikuks.

Oluline on see, et kirjandusrühm „Tauruv Pegasus“ võttis oma ülesannet äärmise tõsidusega. Saatsime välja meetripikkused reklaamid (kirjandus on ainukene ala, kus reklaamist on olnud kõik või mitte midagi) ning Kalvi Vaar, kellel on üle riigi maisustajate osakonnad, sõitis ette seadma üles nägematu juhtmeid, mille kaudu kirjandus oleks tunginud osalegi kuulajaist otse südamesse.

Alles ärasõidu päeval tekkisid meil lahk- arvamised sõiduvahendite suhtes. Kalev Punnivinn propageeris sõitu lennukil, millega oleks huvitav tiirelda linna kohal, pilduda alla lendlehti ja kutsuda valjuhääldaja abil kodanikke otse kirjanduse rõhumaile. Hiiesalu (tema on meie kassameister) soovitas sõitu raudteel. Omandasime priipiletid, millelised lennukil muidugi pole maksvad. Päälegi puudusid meil lendlehed, mida pilduda alla. Kõige mõistlikum muidugi oli minu ettepanek — hüpata ise alla langevarjudega. Seegi ettepanek leidis ägedat vastuseismist meie naiskaaslaselt Giina Albertinilt. Naised teatavasti on häbelikud. Nii siis jääme

Viljaatjad

*Ööd olid pikemad ja keskelt aotud,
kui kuumas rehes seemnevilja atsid.
Lamp põles nurgas, varjud seinu katsid,
ja helahtas kuiv pars kui rauast taotud.*

*Hulk teri kuivatanud päevad saotud
siin atjaid kuldse vihma alla matsid.
Päid kõrred riivasid kui pikad patsid
ja lõhnas kartulitest ahju laotud.*

*Need neidis loiult sarjas korvis tuhast,
tõi piima siis ja aidast soolakala
ning istuti nii hammustama toitu.*

*Neid söi ja unistetes voodit sala.
Ta kõrval magas poiss, jalg üle jala
kui aken kastus leegitsevva koitu.*

kindlaks sõidule raudteel, meie kuus, siis veel dramaatiline sopran Giina Albertini ja riikliku teatri ooperilaulja Aleksei Raudvööt.

Jõudsime rongile, kes õigel ajal, kes piisut varem. Äkki selgus meile kohutav tõsiasi: olime unustanud õhtu tähtsama tege- lase — konferansjee, kus ütleks ühtlasi õhtu avasõna. Jooksime siis välja jaamaesisele. Näeme — liigub teiste hulgas meie hää tut- tav, noor jurist ja seltskonnategelane Viki Oleander.

Tirisime tema poolvägisi raudteejaama ning aida! vagunisse, just üks sekund enne ära- sõitu. Päris sõbralik Oleander meie vastu ei olnud, kuna oli teel sauna ja õhtul enese külhusele.

Vagunis minul vedas kõige halvemini. Sat- tusin ühte pinki Tuodor Kiviaruga, kes armastab kõikjal mürgeldada (mürgeldab hari- likult tema, aga protokollides figureerime, imelik küll, alati kahekesi). Lüüriiline poeet Augur Merisina, muide, armastab naisi ja Nentiv Tõika (kõige paksem meie rühmast) armastab võileibu või sendvicheid pitlingiga. Sõitsime kümme tundi millegagi. Nentiv Tõi- ka käis alatasa vahetamas kraesid. Tema ni- melt ei saa süüa muidu, kui on puhas krae kaelas ja pükstel viigid. Kiviarule, nagu hari- likult, tehti neli protokoll (täpselt sama- palju, kui tee ääres einelaudu) ning neli kor- da pidin mina neile temaga ühiselt alla kir- jutama. Merisina paluti teed jooma kahe vanatüdruku juure, kes elasid juhuslikult sam- mas linnas, kus pidime esinema. Päevapildi- aparaat ja paar värssi paluti võtta ligi.

Viimaks jõudsime sihtkohale. Jaamaesine, nagu provintsis harilikult, oli tulvil inimesi, kuid puudusid linnapää, pasunakoor ja ko- halikud organisatsioonid tervituste ja lille- dega. Needki, kes olid jaamaesisel, vahtsid meid selliselt ükskõiksel labase uudishimuga, nagu polekski meie pildid figureerinud müü- riletedel nädalapäevi. Ainult kohalik kons- taabel seiras tähelepanelikult meie laulja- tari lõvilakaga „dobermanni“ ning ningisu- gune tüüp — võis vist kohalik habemeajaja olla — sosistas kõrva Merisinala: „ Kui soovite lõigata juukseid, siis minu asutus on jaamast minnes paremat kätt esimene.“ Vas- tuteks saatsime talle pilgu täis kollektiiv- set halvakspanu. Tol vaesel kuradil polnud nähtavasti aimugi kirjanduse ja kirjanike ole- masolust. Seisime veel mõne minuti ootust demonstreeriva grupina jaamaesisel ning hak- kasime siis kibestunult liikuma linna suunas. Teel elasime üle järgmise ebameeldiva ülla- tuse. Konstaabel põmmutas maha meie lau- jatari „dobermanni“, kui viimane oli läinud pisut eemale, tutvuma kohalike uudistega. Põhjenduseks tõi esile vaid kolmesõnalise lause: „Linnas valitseb marutõbi!“

Löödud meeolus läksime kohalikkude koh- vikusse. Giina Albertini nuuskus ja Merisina püüdis teda juustest silitada. Säl märkisime üles õhtu esinemise järjekorra. Avasõna pidi ütleva Viki Oleander, siis pidid esinema tei- sed, mina viimasena.

Mõni minut enne algust läksime kohalikkude seltsimajja, piilusime saali läbi ukse. See oli tulvil — toole. Puudus ainult publik. Õhtu korraldajad ja piletitüüja püüdsid meid lohu- tada, seletades, et ega peenem rahvas teie õhtule ei tule, kuna aga seltsimajja ei asugi jumal teab kuivõrd kõrvalises kohas, siis mõni inimene ikka möödub tunni või teise jooksul. Provintsi-inimene aga on uudishimu- lik. Kui näeb, et aknad on valgustatud, vaat- tab sisse ukse vahelt. Küllap me ta siis saali toimetame üle hulga!

Neil oligi osaliselt õigus — mõni inimene tõesti tuli. Kõigepäält tulid Merisina vaguni- tutvused — vanatüdrukud kahekesi, siis Kalvi Vaari osakonnad üksikult või vähemate gup- pidena. Aga juhuslikke möödaminejaid ei ol- nud, olgugi et kaks rühmaliiget valvasid kogu aeg uksele, varukad üles keeratud.

Pidasime juba nõu, et maksame raha tagasi neilegi vähestele ning hakkame minema uuesti jaama. Kuid siis humorist Tuodor Kiviaru ütles: „Stop, kodanikud, peaksime ikka õhtut ka natuke reklameerima.“ Ütles ning kadus kõrvalruumi. Leidnud säält kolude hulgast pa- suna ja vana tuletõrje-trummi, läks ta esi- kusse ning kukkus taguma selle pihta. Pasuna ots aga sattus juhuslikult minu suhu. Möödus vaevalt veerand tundi, kui seltsimajja esine- kikas inimestest ja uusi voolas üha juure, nii südalinast kui agulitestki. Kiviaru tagus trummi endisest kõvemini, kisandades vahel- dumisi rahva hulka: „Hõi, astuge lähemale, kodanikud!... ainult 25 senti. Selle raha eest näete elusaid poeete, konstruktiviste, luule- tajaid ja prosaiste. Täiesti tasuta jagame täna õhtul vaimset karbonaadi ja lüüriilist šoko- laadi. Rutake pääsetähtede ostmisega!“

... Nii seisime jaamaesisel ootust demonstreeriva grupina.

Selline reklaam nähtavasti mõjus: algas sõna tõsisel mõttes tormijooks kassale. Poole tunni jooksul oli saal tulvil inimesi ja piletid müüdnud ühes kontsadeaga.

Saalisviibijad olid enamikus lihtsad inimesed — käsitöölised, turunaised ja ülesostjad, teenija-tüdrukud, aguliplikad ja -poisid nõksudega, palveõed vendadega, ühe sõnaga — rahvas, vastuvõtlik pind meie surematule loominguks.

Õhtu algas täpselt — kaks tundi pärast väljakuulutatud aega. Avas õhtu Viki Oleander. Temal vedas kõige paremini, kuna seletas vaikiselt ja asjalikult, et temal pole õieti midagi rääkida, kuna sattus siia juhuslikult ja pidi minema hoopis sauna. Juhtudes teel kokku „Tauruvate Pegasustega“, need toonud ta poolvägisi rongile ja siia esinema.

Selline otsekohesus publikule nähtavasti meeldis: kostis käteplagin ja keegi onkel isegi hüüdis: „Tõsi jah, sauna peab käima. Aga viha ostmisega tuleb olla ettevaatlik, mul üks tuttav sai mineval laupäeval vihtlemisest sügelised.“

Nüüd esines Aksel Hiiesalu. Tema kui rühma romantiku ülesandeks on kirgede kirjeldamine looduses ja inimesis. Oli kirgi selleski jutustuses! Väljas tuiskas, päättegelane viskas ühe tapetud mehe soolaukasse ja koputas siis ühe tudmatu maja ukse pihta, mis osutus ta isakoduks...

Rahvas kuulas ettekannet vaikides kuni selle kohani, kus isa poega ära tundes hüüab pateetiliselt: „Arno, kadunud poeg! Sina siin ja sellise ilmaga?“

— Igasuguse ilmaga võib isakoju tulla. Selteparast kadunud õed-vennad, tulge sinna juba täna, juba praegu! hüüdis üks palvevend vahele hüsteeriliselt.

— Kui peigmees tuleb, siis valvel olge ja lambid põlku haarake! hakkasid laulma palveõed, kes olid vahepeal tukastunud.

Tekkis väikene segadus. Hiiesalu vaatas abiotsivalt meie poole, rahvas aga näis jagunevat kahte leeri, kusjuures kadunud õed-vennad olid kaaluvas enamuses.

Oodates, kuni omavahelised sõnelused vähe raugenud, luges Hiiesalu loo kuidagi lõpuni. Temale järgnes moodne konstruktivist Nentiv Tõika.

„Nurjund rendez-vous“, algas ta lugemist hääle pisut värisedes.

„Mis puu? Kõnele selgemini!“ küsiti publiku hulgast.

„Rangipuu! Teie, puupead, kuulake paremini!“ hüüdis keegi vihane sell tagareast.

„Rendez-vous — see tähendab kohtamine“, täiendas Nentiv Tõika ning tundis, et nüüd hakkavad tal kõik elundid viha pärast väriseema.

„Tont sellest aru saab, kogu aeg räägib mingisugusest puust ja müüd äkki kohtamine!“ pomises vihane sell, kuna teised vahtisid talle otsa irvitades.

„Pagan ta need sõnad peaks võtma! kuulud vahete-vahel sosinat lugemise keskel.“

„Krutsifiks, mis pagana riistapuu see on?“ ei suutnud endine küsija taltsutada uudishimu.

„Krutsifiks olete teie!“ vastas Nentiv Tõika solvununa.

„Ega sa pole veel ära sõitnud!“ pomises vihane sell vastu ähvardavalt. Õnneks tuli järjekord Aleksei Raudvöödi kätte. Laulust näis publikul olevat rohkem arusaamist. Vaari osakonnad isegi aplodeerisid tormiliselt ning nõudsid lisapalu. Kõik oleks läinud hästigi, kui vana solist oleks valinud lisapalaks Mussorgski „Kirbu“ asemel mõne teise laulu. Nüüd aga enamuse publikust vahtis talle otsa arusaamatul ilmel, seda enam aga näis laul meeldivat tõelistele kirpudele. Robinal ronisid nad välja oma peiduurkaist ning, et paremini kuulda, hakkasid hüppama lavale lähemale, mööda lagipäid ja paljaid käsi-varsi...

„Mis kord see on! Koristage ära oma loomad! Kutsuge korrapidaja!“ kostsid hüüded läbiseigi.

Tekkis säärane korralagedus, et ülejäänuid tõesti raske oli esineda. Giina Albertini ja Kalvi Vaari ettekanded ei pööranud keegi vähimatki tähelepanu. Võttis aega, ennekuu meeled ja kratsimine pisut rahunesid. Kontakti publikuga õnnestus seada jalule alles elulähedasel luuletajal Kalev Punnivinnal. Punnivinnal nimelt on selline hääl, et kui juhtukski mõni rike viimsepäeva pasunaga, või ei õnnestuks seda leida üles õigel ajal, siis surnud teda esinemas kuuldes virguvad üles vastuvaidlematult.

Õnneks ta seni pole oma häält täies ulatuses kasutanud. Selgi õhtul kalmistul olevat liikunud vaid mõned ristid, teadis rääkida puhveti ettekandja, kes oli joosnud välja, arvates, et esimene rida luuletusest „Hopp, tütarlaps, nüüd tuultega võidu!“ käib tema kohta.

Kiviaru üldse ei olnud saalis. Tuli esineda Augur Merisinal väljaspool järjekorda. Kiviaru siiski esines, säääl kaugemal, puhvetipoolses küljes, rööbiti laval esineva lüürilise poedi Augur Merisinaaga.

„T-s-s-s, t-s-s! tasa langevad pisarad minu ees lebava tütarlapse, minu Kaarini südamele,” luges Augur Merisina.

„Ei armastuse tulukest saa veega kustutada,” laulis Kiviaru kõrvalruumist.

„Mispärast oled sa nii halb minu vastu, Kaarin, ja mispärast suled sa silmad, kui räägin sinule armastusest!” jätkas lugemist Merisina.

„Ta ei kuule!” hüüdis Kiviaru vahele jällegi kõrvalruumist. „Uks lahti tee ju kevad käes, mu süda su-ulaab armuväes,” laulis ta täiendavalt.

Viimasena läksin lavale mina. Saalis valitses täieline paabel. Kõik rääkisid omavahel ja näod muutusid üha ähvardavamaks.

„Harilikult, kui minnakse daami juure, aetakse habet,” alustasin lugemist peenel salongilõvi toonil. Ma ei kuulnud aga iseenese häältki.

„Iga inimene, kes võtab naise, on kadund inimene,” alustasin uut jutustust, arvates, et eelmine ei meeldinud publikule.

Kisa ja lärm aina suurenesid.

„Inimesed tehnika ajajärgul on muutunud veidi iseäralikeks...” karjusin, võttes taskust uue jutustuse.

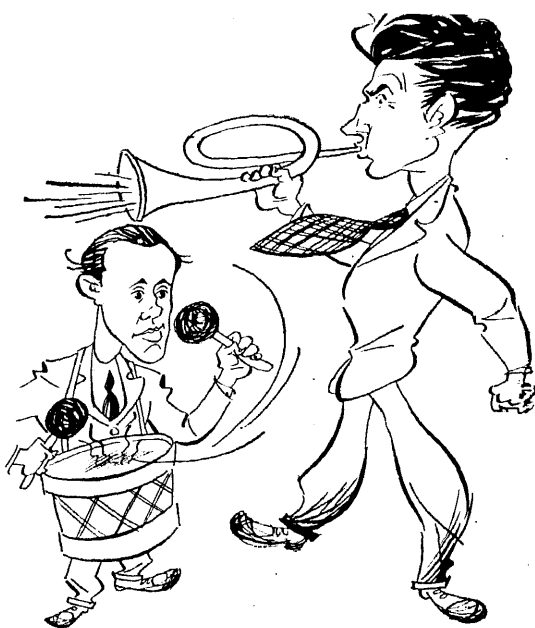
Nüüd läks saalis lahti hirmus müra ja trampimine.

„Mis rahva ninapidi vedamine see on? Kui teie muud ei oska kui lugeda, siis poleks maksnud rahvast üldse sisse meelitada!”

„Andke meile lubatud karbonaad kätte!”

„Ja meile lüürilist šokolaadi!” kõlasid segamini meeste ja naiste hüüded.

„Makske piletiraha tagasi!” karjus üks

...Pasunaots aga sattus juhuslikult minu suhu

noormees, kellele olime andnud vaba sissepääsu.

Paar agaramat venda isegi kargasid lavale ning liikusid ähvardavalt minu suunas.

Vaatasin ahastavalt saali. Nägin: teised rühmakaaslased nihutavad end vähehaaval ukse poole, väljaarvatud Kalvi Vaar, kelle ümber austajate osakonnad moodustasid kaitsevalli.

Pidin juba minagi laskma varvast, kui korraga meenus mulle trikk, millega olin saavutanud loorbereid igasuguses seltskonnas ja olukorras.

Otsustavalt võtsin ma laualt lina, keerasin selle rulli ning sidusin kõige lähemalseivale, ootamatusest jahmatanud poisinõlgile ümber keha, haarasin lina otstest kinni hammastega ning kõndisin, siplev poiss hammaste vahel, kolm või neli korda üle lava.

Saalis tekkis esimesel hetkel surmavaikus. Siis alles läks lahti selline käteplagin ja kiiduavalduste torm, millise osaliseks pole saanud tõenäoliselt isegi Shakespeare. Tagumised read seisid vaimustuses toolidele, meile tuntud onkel vingerdas naeru käes ja siputas kui meeletu jalgedega.

„Bravo! Oi sa kurat, kui vahva! Näed, kuidas Ats siputab jalgedega! Korrata!” kostsid vaimustatud hüüded läbiseigi. Tõstsin hammastega lisaks veel üles laua ja tooli sellele istuva tütarlapsega ja kummardasin siis, näost punane, publiku poole.

Tundsin, et olid kadunud igasugused vaheseinad lava ja publiku vahel. Kõik tungisid mulle lähemale, surusid kätt, kuskilt olid tekkinud lilled, mõni kobas taskus viinapudeli järele...

„Äkki see ongi peigmees! sosistasid mõned palveõed hardumuses. Seisin oma võimust võlutuna, tundsin ennast olevat selle rahva hingede valitseja...

Teised rühma liikmed pugesisid häbistatult inimlagedasse koridori. Nemad ei osanud publikule õigest kohast läheneda.

PEDRO KRUSTEN

Jällenägemine

*Põldepeenral leban üfti, pea ristkätel, vahel kõõmnivarte.
Nii varghi, väitfelf, nagu fartes,
tuu metfäst enda käifu seab.*

*Ta tõusang täna süa veab
mind meenutama aegu möödunud.
Kui võlu-unne olin löödud
tuu tõusões poisifefest peast.*

*Kafäkümmend aastat minult põet
mu olles külapõldest eemal.
Nüüd taas mu hinges tunded teemas,
tuu punase käes jälle põen.*

»HALB LUULETAJA« PISTUVÄRSI PEEGLIS

Haruldased on need luuletajad eesti kirjan-
duse ajaloos viimase 50 aasta jooksul, kes
poleks kirjutanud ühtki epigrammi, veel ha-
ruldased aga need kirjanduslikud nimed,
kelledest ühtki epigrammi poleks kirjutatud.
Epigramm — ehk siis rahvusliku nimelise
pistuvärssi — on väga laialdaselt harrastatud
žaanr meie luules.

On seletamata selge, et lühiaartikli piiratud
ruumi raamides pole võimalik ka kõige pää-
liskaudsematki ülevaadet anda sellest laia-
lisest kirjandusest, mis meil pistuvärsside alal
üksikute luuletajate ja kirjanikkude kohta ole-
mas. Seesuguste epigrammide tuhandesse ula-
tuva arvu käsitlemine nõuab kui mitte erita-
lest, siis vähemasti mitmepoogialist ruumi.
Küll aga saame ülevaate ühest osast sellelaa-
dilisest kirjandusest, kui võtame oma huvi
objektiks kirjaniku või luuletaja üldse, see
tähtendab, isiku, kes laule või värssi teeb, ra-
amatuid kirjutab — olgu ta siis ise sellejuu-
res kes tahes.

Tänapäeval niisuguseid pistuvärssi enam ei
kirjutata; nende aeg eesti kirjanduses oli
läänud sajandi lõpul ja selle algul. Ja tolle-
aegsetena on nad tänasele lugejale vaevalt
veel tuntud, sest ajakirjalisades ja kalendri-
sabades ilmunult nägid need värssid sääl lugeja
silma esimest ja viimast korda ühte-aegu.

Nagu meid üldse kõik positiivne märksa
vähem huvitab kui see, millel pilkamise, iri-
semise või mahakiskumise maik juures — ei
tunne me erilist vaimustust ka nende pistu-
värsside suhtes, mis ülistavad lauliku kõr-
get kutset ja kiidavad luuletaja jumaliku suu-
rust ning vägevust. Jätame need väljaspoole
oma vaatluse piiri ja tegutseme peamiselt
värssidega, millest ilmub üks suurematu ja
kõikidele aegadele hästi tuttav tüüp — halb
luuletaja. Eesti rahvas on rikkam kui
mõnigi teine seda aunime väärivate suleliigu-
tajate poolest. Vaatlus halva luuletaja kohta
salmitsetud pistuvärssidest on siis samavõrd
ajakohane kui praktiliselt tähtis ja võib Ra-
amatu Aastal ka oma viljakese kanda.

„Halva luuletaja“ kirjanduslikud esivane-
mad ei ole kahjuks küll mitte eesti tõust;
saksa valgustusaegse ja humanismikirjanduse
kaudu võime neid otsida juba rooma ja vana-
kreeka kirjandusest. Ja epigrammide kir-

janduslikeks eeskujudeks on sakslaste vahen-
dusel olnud ennekõike M. V. Martialis. Paar-
ituhande aasta ja kilomeetri takka on Marti-
alise parematest pistuvärssidest meie maa-
kolikasse ulatunud ainult nõrk kaja.
Lugu luuletajast, kelle värssi hiired söövad,
sest et hiir veini ei joo, ja et mis pole vein
peab olema vesi — on küll ulatunud saksa,
mitte aga enam Baltikumi luulesse. V. A.
Koskenniemi kaudu on ühe Martialisega pee-
nema mõtte vari „halvast luuletajast“ alles
üsnä hiljuti pääsnud maakeelde järgnevas kak-
sikkvärssis:

Leidub ehk küll Sahaaragi liivast allika
silmi —
Kuid su laulude kõrb surmata kaameli võib.

Kuid eks see ole lõppeks umbkaudu sama
mõte, mida Ado Grenzstein juba 1877 järg-
mistes ridades avaldas:

Sa tegid riimi kena, puäta,
Ja süügi — sinu laul läks luhta;
Sa säadsid riimi õrrele
Ja jätsid mõtte kõrrele.

Nii ühes kui teises heidetakse meie luule-
tajale ette sisulist tühisust. Kuid mitte vähe-
maid etteheiteid pole sama laulik saanud
oma igavuse pärast. Nii on üks meie läinud
sajandi lõpu tähelepandavaim epigrammatist,
Jaan Parv, süüdistanud oma luuletajast sõpra
koguni tema alalises haiguses:

Ei saa mina lahti nohust,
Lahti sulust suuresta,
Sest et pean täitma kõrvast:
Pea sind ma — lugema.

Samataoline etteheide, kuid ehk veel val-
jemalgi kujul leidub M. J. Eiseni pistuvärssis,
millega ühenduses on omal ajal üritatud kor-
raldada üsnä haruldast ja huvitavat ankeeti
eesti lugeva publiku hulgas — nimelt iga-
vaima raamatu kindlakstegemist:

Kui und ei tule silma
Mull pärast päeva tööd,
Et vaatan vaikselt ilma
Ma ikka pooled ööd.
Siis sinu tubli toote,
Vend, kätte võtan ma,
Ja kohe langen voodi,
Saan küllalt magada!

Tsiteeritud epigramm ilmus „Isamaa Kalendris” 1896 järgmise joonealuse märkusega: „Missugune või kelle raamat on niisugune hea unerohi? Õigeid arvamisi ja arvajate nimesid tahame tuleva aastases Isamaa kalendris ära trükkida. Arvamised saadetagü Schnackenburgi trükkikotta.” 1897. a. kalendris ei ilmunud aga ühtki vastust ja ankeet igavaima raamatu kindlaksmääramiseks näib olevat jäänud sinna paika. 1902 ilmus sama pistuvärss Nooli-Aleksandri „Laulikus” uuesti „Arvustuse” nime all.

Kuid mitte ainult sisutihjus ja igavus pole „halva luuletaja” vourused; samavõrdselt heidetakse talle ette produktiooni liigsuurust ja sõnarohkust. Grenzstein õpetab siin asjalikult:

Palju on sul tarvis täada,
Palju rohkem mõelda;
Tahad aga kirja säada:
Pead vähü üttelema.

Või jälle küsib P. Grünfeldt:

Sa luuletad palju: Kui paganaid
Kõik nurgad ja kolgad on täis.
Oh tuuluta välja neist haganaid,
Kes teab, kas teri ka näis?

Jälle on M. J. Eiseni sama mõtte kõige kaugeemaleulatavalt sõnastanud, hüüdes seesugust luuletajat lihtsalt „Määrijaks”.

See mul päris arusaamata,
Kuis jõuab Märt nii palju määrida
Ja määrel masinaidki määrida!
Ja siis meil kirjaks kätte määrida!
See kerge mõista, kui sa vaatma läed,
Täis toa Märdil pabert, kärbseid näed.
Ei määri kirju üksi valmis ta,
Ta määrib neid ju kõige perega!

Niisugused on salmid, millega eesti epigrammatistid oma ebaluuletajaist kolleege on õnnistanud. Kirjanduslikult väärtuseta, kirjanduslooliselt kahtlemata huvitavad. Kuid Juhan Liivi samasisulised read on juba kirjanduslikultki püsivama väärtusega:

Sa magad elus ja magad kirjas,
Sa siiski lugupeetud mees.
Ja selles suures maailma karjas
Võib käia ka magades teiste ees.

Lihtsameelsemale lugejale serveeriti sama mõtet teadmata autori poolt järgmiselt „Lindas” Nr. 34. 1901: algeline karikatuur kujutab suurejuukselist luuletajat istumas kivil ja kõnelemas: „Aga siit kivi otsast peab üks õige tore salm tulema! See on üks aruldane häü luuletamise koht:

Mul südames kole valu —
Kõht kipitab hullemin veel;

Eks kõhule perest ma palu —

Kuid südamel — jah — noh — näh
— kes ütleb nüüd paraja riimi.”

Salmiku päälkirjaks on „Uueaja luuletaja”. Siin väljendatakse sama mõtet labasemal kujul, mida Grenzstein oma esimestes luuletustes juba veerandsada aastat varemini nõnda sõnastas:

Nüüd on kõik jo laulu säädjad,
Suured, kuulsad kunsti täädjad;
Kui üks kala võrgu sees
Kas jo valmis kalamees?

Read, mis kasutud poleks nii mitmelegi tänapäevasele luulesangarile kõrvataha panna.

Viimasel ajal pole eesti epigrammatistid oma sulge proovinud mitte enam nii üldiselt — nüüd sihitakse pilge otse nimeliselt mõne isiku pihta. Ei ole austatud enam niisugust õiglast põhimõtet kui seda Grenzstein omal ajal juhtmõtteks võttis:

„Kes laidab lähket laulumeeist
Ei leita head selle seest!”
Ei laida ial laulumeeist.

Vaid, mis ma leian laulu seest.

„Komplimentid”, milledest siin teatud ülevaate saime ühenduses „halva kirjaniku” nimega on eesti pistuvärsi literatuuris kordunud nimeliselt paljude üksikluuletajate puhul. Selle huvitava ala jälgimiseks puudub siinkohal võimalus. Rahuldudes esitatuga tahtsin siiski veel lisada selletaoliste epigrammide hulgas silmapaistvaima ja värest ka algupäraseima Juhan Liivilt:

Kahju!

Nad läivad mõõda surnuga.
Ei surnu pärast leina ma.
Ma tahaks, oleks surnud sa,
siis teeksin leinalaulu ma!
Kuid nüüd — ei saa!

Pistuvärsse luulest

Kui luule sind ei võtnud hüüda,
Siis asjata sul teda püüda.

Mats Tõnisson.

„Kes laulu teeb, ei luuletaja;
kes otsib luulet, ei leia ta!”
— Noh, tegemata ka laulu ei saa,
ei otsi Sa luulet, ei ial Sind ta!”

Juhan Liiv.

*

Noorusele on ainult parim raamat
häü küllalt.

Jean Paul.

Ajastust ja kirjandusest

Oleme kõik kasvand mitte vaid leiva, vaid ka raamatu najal, millest pole lähemat ega seotumat vaimukultuuriga. Kooselus raamatutega, mis esindavad autorite kõrgemat mina, arendab inimene oma vaimset nägu. Raamat saab meie vaimse mina osaks ning seepärast teeb otse füüsilist valu, tundub mõrvana näha raamatut koheldavat julmalt; seepärast tunduvad ka Saksamaa raamatute auto-de-fêd' anaksenismina humaansuse tähe all asund 20. sajandi vastu.

Helid, värvid, kivi, marmor jne. kõik teenib inimvaimu tungi ja igatsust kaotet igaviku järgi; enamikule arusaadavam ja aineliselt kättesaadavam on raamat. Sõna mõju on suur, ta on sünnitav ja samutigi surmav. Raamatu kaudu ulatavad meile kätt kauged sajandid, pidades sidet maailma ajastute vahel ning hoides katkemast inimvaimu arenemisahelat. Raamat ei säilita vaid endisi aardeid, vaid virgutab endise najal ka uut.

Vaim elab raamatus edasi, mõjustades aegu. On aga aegu, kus inimvaim on surut tagaplaanile lonkava materialismi poolt. Juba see, et korraldetakse raamatuaastat, näitab raamatu kriisi, inimene on võõrdunud raamatust muude, vähema igavikupaistvusegi asjade kasuks. See hämmendab vaimu vaba arengut, kuigi vaim ise elab ometigi edasi, sest igatsus igaviku järgi on inimese põhiomadusi ning inimvaimu õilsaim tarve.

Praegune aeg on mõistuse ajastu, mis seab ideaaliks kõik piiratu, lõppeva, fikseeritu.

Ta tahab ratsionaliseerida kogu elu, hüljata igavest, ääretut, määritlematut. Ta on kõige romantilise naeruvääristaja, kõige hämara, salapärase, seletamatu vaenlane, mis väärtuslikuma ning loova osana on inimese hinges. Praegu valitseb elu lamedast väikekodanlus ja filisterlikkus. Kõik muutub inimliku iseene õnnega piiratuks, pisikese hääolu vangiks. Umar rahulolu on ajastu hinnatavaim väärtus. Inimesel ei tundugi momendi kitsais raamides ebamugav, teda ei ängista äätsus otsingule, vabanemisele. Väikeinimese tund on tulnud. Filister on asund elu juhtima igal ajal.

Võibolla nõuab seda arengu õiglusemõte, et igaüks peab saama omakorda tunnustust, sest mis on lõpuks määrav väärtuse suhtes? Üks unistab koolipõlves vorstipoe ukse taga oma tulevasesest kauplusest, olles kiindunud vorstidesse nagu teine õpilane raamatuisse, kes raamatukaupluse akna taga unistab juba oma raamatuid. Tugevuselt on nende unistused võrdsed ning mõlemad unistused teostuvad. Suur hulk tunneb ainult vorstipoe väärtust ning aukartust selle omaniku vastu, sest need unistused on talle selged ja ihaldatavad. Teised unistused pole talle kombatavad ning ta vaatab seda veidrami üleoluga või, mis halvem, haletsusega. See viimane suhtumus näib olevat praeguse humaanse ajastu oma.

Kõikjal on võtnud aset väikekodanlase mai-sest rahulolust umar ilme, olgu see õppiv noorsugu, kes juba varakult kaalutleb fakulteedi valikut ainelise tulu ja seltskondliku seisu pärast, või õpingud lõpetand seltskonna elu juhtiv filister, kel käes juba mugavus ja teiste omataoliste austus. Midagi pole hämmendavat vaimule kui see rahulolu, see kõige edasisaama salakaval vaenlane, ning pole koldemat türanni kui see karjassammuv filister oma umara igapäevaõnnega. Ta armastab ikka karjas käia, sest ta on arg ja tühi, tema jõud on vaid suures hulgas; üksindust ta pelgab, sest tal pole millega seda sisustada; kõigest erinevast ja otsivast on ta aga üle. Ta tunneb rõõmu ümbruse lamedusest, sest kõik on nii nagu temaigi tema mõnulemist ei tule niiviisi kadedusetunde vaevgi segama. Nüüd tuleb kõikjal temale viirukit suitsetada, kõik tuleb luua tema mõõduliseks, kõik muutub vaid tema teemimiseks. Küllalt kaua on ta pidand alt üles vaatama, nüüd on ometi aeg, kus ta ülalt alla

vaatab. Kuningaid ja muid vürste, nii ajaloolisel laval kui vaimu alal on küllalt teenit, aeg on jõudnud igapäise väikeinimese kätte, kes oma suure hulgaga sunnib üksikud erinevad vaikima.

Ligimesearmastuse motiivil tuleb vaid soovida, et see enamik, kes muud, vaimsemat, elust ei saa, pandiks vähemasti oma ühekordset olemasolu selgi viisil. See aga, millega nõustuda ei saa, on, et väikekoodanlase igapäevaideaal hakkab eeskuju andma ka vaimukandjale vähemikule. Millega veel raputada seda mõnuelu, üldsusest tunnustet tööspidede ja hüvede külge luubund väikekoodanlast, kui vaimukandja vähemik on samale tasemele libisend? Enne püüdis hulk vaimukandjaid järele aimata, nüüd unistab vaimukandja hulga ideaalist, sest ega kirjanik või halvemini elada kui pangadirektor. On kadund uhkus ühes muude suursuguste joontega, kaebel-dakse, pretendeeritakse, unistetakse „seltskonda“ pääsemisest jne. Kirjanik võib teisi elada kui pangadirektor ja n. n. seltskond pole veel kunagi kirjanikele midagi annud, päälle mõne satiirilise motiivi. Maailm on muutumas leigeaks, araks, mõistlikuks. Mitte üksinda Eestis, mitte ka ratsionalismi hääbuvas Euroopas, see küünib ka väljapoole. Isegi beduiinid unistavad hädaohutust elust kindlais linnades ning leiavad, et kaamelite kiirus jääb kaugemale taha autode omast. Kardetakse ebamugavusi, kannatusi, kadund on riski vaim, ei tunta enam hädaohu veetlust. Veel kunagi pole maailm nii suure mõnuga sammunud kindlal ja hädaohutul, hulga jälgedest tagat keskteel, ning ei kunagi sellise enesestmõistetava iseteadvusega, pidades seda teed ainuõigeks. Kannatusil on mõte, neid peab elama siseelu arendamiseks ja vabastumiseks; kannatused ei lase surra vaimu igapäeva-elu halltõvesse, sest kannatus viib inimese silmsilma vastu elu mõttega. Vähe on olnud neid, kes vabatahtlikult võtsid enesele vaesuse ja kannatuse risti. Ainult pühakud võtsid vabatahtlikult, teistele vaimukandjatele veeretatakse selle saatus, sest suurem osa vaimu inimesi on eland risti all. Praegusel materialistlikul ajajal pole enam pühakuid. On olemas veel vaid keskpärast filistrivagadust, mida peetakse korraliku inimese tunnuseks, sest vagaduski on mõnuks vajalik. Filister naudib kõike parajas doosis, mis ei saaks mugavusele segavaks. Usk on olnud veel see, mis on hulkades vähemasti sidet pidand teise maailmaga — ajatu ja ruumituga; usujõud tuli inimestele appi ja tegi talutavaks muidu talumatud raskused,

osutades kannatavale inimkonnale tunnustetava teene. Praegune ajastu tundub aga olevat saatuslikult selline, mis vormib kõik väikekoodanlikuks tarbeasjaks, vajutab kõigele väiksuse pitsati; ka seda näivasti otsimist ja rahutust tähistavat reisimist vajab enamik vaid mugavuse rõhutuseks, sest mugav reisiminegi tundub olevat comme il faut. Ka seiklusromaanide lugemine on selleks vaid, et süvendada lugejas enese kindluse ja mugavuse tunnet. Mitte vaid aineiline külg pole see, mis tingib kannatusi, kannatusist ei tule puudu kunagi. Võib-olla tahetakse kannatusi vastandkujul, mis moodustasid Tolstoi traagika: elu külvab ta üle hüvedega, arenend siseelu tundis sellest ängistust, võibolla kadestaski ta Dostojevski't, keda jälgisid kannatused igasugusel kujul. See on arusaadav traagika, kuid ometigi polnud Tolstoi võimeline sellest loobuma enne kui tema surma eel ning Tolstoisid, kellele mugavus saaks ebamugavaks, leidub vähe. Nõrk enamik langeb mugavusele ohvriks. Praegusajale tundub aga küll võõras iga heitlus enese ja maailma-probleemi kallal, praegu heitluse üldse ei jõutagi. On aeg ehk väsind? Ei, aeg on selleks liiga mõistlik.

Eestlase mõistlikkus on üldiselt tunt ning tunnustust püütakse talle kõrvutusesõ prantsuse mõistlikkusega. Ükskõik millisest eriskummalisest tundeühpeest ei lähtu prantslane, mõistuse juure jõuab ta ikka välja. Tema mõistlikkus on liiga küpse kultuuri paratamata viil, eesti mõistlikkusel pole aga vanaduse voorusi. Prantslane on oma kultuurilise kogusaavutisega mõistust sanktsioneerind. Prantsluse mõistlikkust ja väikekoodanlust õilistab kõiki eluavalduisi immutatv peenus, mis on vaimu jälg. See rahvas ei põgene siit maailmast kujuteldavasse, kuid ta on loond sellest maailmast kunsti teose, mida hoiab labastuse eest peenus ja iroonia. Kindlasti on prantsuse loogika ja mõistuse vangis vaimuelu paiguti umbne, ometi on temagi vaimukandjaid iseloomustand tung igaviku, keskpärasuse ületava suuruse järgi. Selline titaanlik, elu edasiviiv rahuldamatust väljendub selgesti kaasaja suurimas kujuris (surn. 1929) E. A. Bourdelle'is. Ainus pilk vaid tema ülevaile kujudele, kus vaimusangarid on jäädvustet oma intensiivsel elamushetkel, tunnistab suure kujuri igatsust igaviku järgi. Isegi muusikas, selles igatsuse ja rahutuse eelistet kunstis, meelitetakse filistrit mahedate kergesti mällu sööbivate viisidega, mida endamisi mõnuks võib ümiseda. Katsugu aga mõni filister Debussy

Killud ööst

*Elektriläige magab mustal kõnniteel,
mis öhe sügisesse sureb, kulgeb.
On segat sinu silme värvi reklaami tulde,
ta särast elutust ma vastu tahtmist veet.*

*Ma lähen ise ära, lähen sinu mant,
et soojust manguda ja leida tänaõkivelt.
Öö-tina varjundeisse sulatan kas enda kire:
vaid seda ihata, mis mulle pole ant?*

*Suur valgustkandja teab: minnu põlend laulud
on Tema pingultõmmat vibu nooled,
kõik minu tunded Tema käte voolit,
Ta tahtel mõtted lahkumise raudus.*

*Ma võpatun . . . sest tunnen: jälgib aknalt äri
mind astrite pruunverkjaid ripsmeid.
On kui su kingil — hingel poripriitsmed
ja heidet Kellegi kesk nende veereb täring.*

*Üks tume heli — täring näitab siiralt kaks,
saab laulatet me viimse kohtamise kurbus.
Brokaadist kleit su Rõõmul värviolt nagu turvas,
kuid minu Kurbus, — temal puudub rõivastus ja mask.*

Tsüklist „Loobumus“

(kes, tõsi küll, ise inspireerus kõige vähem väikekoodanlase maa, vene, muusikast). „Pel-lëas ja Mëlisande'i“ ettekandelt tulles üm-seda midagi sellest helide purustet reast, kus iga üksik heli on väärtustet, kus iga heli on hinge kordumatu hääliitsus! Ning ärgu arvaku naiivne lugeja, et Jules Romains, praegusaja väikekoodanluse meisterlik portretist, on armund oma „Häätähtelistesse inimestesse“, keda kujutab ta oma suures, prantsuse haritlaskonna poolt innuga loet romaanis, Romains, väga intellektuaalne kirjanik, kujutab õpetlase objektiivsusega neid väikekoodanlikke kihte, kus omasuguste väikekoodanlikust tähelepanu ning austuse tarvest sooritetakse mōrv (Quinette)! Väikekoodanlane tahab ikka praegusajal mingit osa mängida, suur olla, kuigi paradoksilik see tundub.

Praegusaja kunsti tunnus on kaine inimlikkus. Inimlikkusest on ka kirjanik laskund, hulga kutsel, alla tema hulka. Ometigi ei näi see aitavat ja konflikt kirjaniku ning lugeja vahel püsib, sest kumbki ei saa läbi teiseta. Praegusaja iseteadev võimule pääsnud väikekoodanlane vajab oma täieliseks rahulolulks

kirjanduselt sanktsiooni. Kirjanik avastagu või leidku tema väikeses elus need küljed, mis teevad sellise elu elamisväärsaks ja tunnustetavaks. Kirjanik pole aga, paraku, veel küllalt irdund endiseist suuruse ideaalest, ta ei oska väärtustada seda pisielu, mis ootab tema käest olemasoluõigust. Valitseva väikekoodanluse puhul ta kaugemale pinnalisest välisest kujutelust ei jõua. Tammsaare oma „Tões ja õiguses“ oskas väärtustada kirjel-detavat maaelu, ning seepärast ka lugeja teda tunnustab. Hulgal on hää instinkt, ta tunneb kohe, kas autori poolehoid talle on ehtis või teeseld. Maailm pole veel küllalt sisemiseks muutund, et peenendada ja vaim-sustada väikest juhuslikku igapäevaelu, et leida selle juhuslikes virvendusis igaviku mõtet. Selleks vaja sügavust, peenust ja vaim-sust, mida võib leida vaid hindu kirjanduses, Euroopa ratsionalism on aga sellele teadlikult vastu.

Toimetuse märkus:

Avaldame käesoleva artikli vaidluse korras, pooldamata kõiki autori esitatud väiteid.

Meie nõuded eesti raamatule

Asjatundjate arvates Eesti raamat saavat 400 aastat vanaks. Sellepärast pühitsetakse tema juubelit, nagu ikka tähtsa avaliku tegelase juubelit pühitsetakse. Sel puhul olgu meie mureks kõik asjasse puutuv hästi läbi kaaluda, et meie omadega sisse ei kukuks. Esimene küsimus — kas noorsugu peab kaasa tegema seda juubelit? Arvan, et selle küsimuse vastavad kõik noored jaatavalt. Teine küsimus on juba keerulisem: „Kuidas seda kaasa teha?” Ma arvan, et kõigepealt peame korralik „juubeli kõne”. See kõne peab aga olema niisugune, et ta meeldiks kõigepealt meile enestele. (Et ta võiks meeldida kõigile, sellest ei maksa unistadagi.) Asugem siis kõne kava koostamisele ja läbisõelumisele. Kuigi 400 aastat on pikk iga, ometi arvan, et Eesti Raamat ei ole veel jõudnud „küpsesse täisikka”, vaid on alles „astumas esimesi arglikke samme”. Järelikult, meie omas kõnes peame ütleva midagi asjalikku, mis Eesti raamatul aitaks astuda järgmisi samme julgemalt. (Paljud ilukõned on ju küll armsad kuulda, aga need ei ole tulevikku — nende eluiga lõpeb nende viimse sõnaga ja rahva käteplagin on nende matusetalitus.)

Milliseid nõudeid peame esitama elujõulisele Eesti Raamatule? See on raske küsimus, aga selgitama peame selle. Haaram kinni sõnast „eesti” ja küsigem, kas „Eesti Raamat” on olnud Eesti Raamat? Natukene juurelde leiame, et asjatundjad on ajaarvamisel eksinud õige rängalt: nii ümmarguselt 200 kuni 300 aasta võrra. Kas tõesti tohime pidada noid esimesi eestikeelseid raamatuid Eesti Raamatuteks? Nagu kuulnud olen, oli esimeseks eestikeelseks raamatuks mingi katoliku kiriku katekismus; sellele järgnesid luterlikud „vaimulikud” raamatud. Mis oli või on nendes tänapäevalgi „eestilist”? Nad olid küll eestikeelsed, kuid mitte eestilised.

Järelikult, esimene nõue, mille peame esitama omas pidukõnes, on see, et ärgu olgu ilmset petmist nime kaudu — kui juba Eesti Raamat välimuselt (s. o. keeleliselt), siis olgu Eesti raamat ka vaimult. Kuid mis on siis „Eesti” vaimseks tunnuseks? Kasulik, kus eesti rahvale. Tehkem lühike ja kindel otsus: mis on vaimult rahvuslik ja mis seda ei ole? See, mis on eesti rahvale kasulik, mis teda aitab üle pääseda kõigist raskustest, mis aitab kindlustada rahvuslikku

paremat tulevikku, see on vaimselt eestiline ja rahvuslik.

See on abstraktne juhtnõor, mille asjalik sisustamine nõuab tarkust. Järelikult teise nõudena peame esitama tarkuse nõudmise: raamat olgu tark, rumal raamat olgu parem olemata. Sii juurde lisame veel kolmanda nõudmise — hingeline puhtus. Meil on õigus esitada need nõuded, sest muidu ei oleks enam vaba eesti noorus.

Noorus sünnib rahvas uuesti alalõpmata iluliselt ja vaimselt. See tähendab aatelist uuestisündi, tõekestpidamiste värskendamist, raiskamata tahte uuesti rakendamist kõrguste vallutamisele. Kui noorus ei saa ennast lahti kiskuda iganenud tõekestpidamistest ja kõlvatuist kommetest, siis on ta asjata kaduma läinud, ta on vana enne vanaks saamist. See tähendaks rahvuse kiratsema jäämist inimpõlveks. Sellepärast ärgu nõutagu nooruselt, et ta esineks vaid käteplaksutaja osas kõikjal, kus midagi toimub; sellepärast on noorusel õigus nõuda ka tarka, hingeliselt puhaast rahvuslikku vaimutoitu.

Ent mis on tark, hingeliselt puhas, kõlbulik, seda peame selgitama igal konkreetjuhul. Ons see küllalt selgitatud? Kahjuks mitte. Meil on rohkem kirjutatud ja kirjutatud, kui arvustatud. Isegi arvustamisel on ebaletud — on arvatud, et arvustamine tähendab ainult vigade otsimist. Ei — arvustaja ülesanne on mulle näidata, mis on hea ja tark, miks antud teos on kõrgeväärtuslik. Nii talitame muidu igapäevases elus. Näiteks poes küsime kaupmehelt seletust, miks ta soovitab ühte asja, mispärast üks asi on kallim kui teine — millised on selle asja paremused? Talitagem sama mõistlikult ka vaimuoodete arvustamisel. Arvustus olgu parimaks soovitus — ta olgu tark ja siiras.

Oli aeg (ja mitte ammu), kus lugemine oli kunst ja iga raamatut peeti hääks juba ainuüksi sellepärast, et ta oli lugemise materjal. Need ajad peaks olema juba seljataga, kuid ei ole veel tegelikult: ikka veel loetakse ettejuhtuvat. Kuid meie ei tohiks enam raisata aega ettejuhtuva raamatu lugemisega, vaid lugema kasulikku, tarvilikku, väärtuslikku, õilsat, tarka. Nõnda talitame ometi igapäevases elus — näiteks, poes meie ei osta ära järjest iga ettejuhtuvat asja, vaid seda, mida vajame. Meil on õigus nõuda, et nooruse lu-

Hää raamatu probleemist

Kas ei peaks meie sellel meile tähtsal raamatu juubeliaastal panema käed külge sellele ülesandele, et hakkaksid meie koolidele ja raamatukogudele liikuma annetuskogud üle maa?

See Riigivanema sisult ulatuslik ja rahvakasvatustlikult tähtis Raamatuasta ettepanek leiab kindlasti vastukõla meie seltskonnas. Selles mõttes on RA peakomitee soovitanudki, et tekiks komme, kus koolist lahkujad ja kodukülast kaugemale sattunud kaaskodanikud annetaksid koolidele ja raamatukogudele sissekirjutusega varustatud raamatuid enda mälestuseks.

Siinjuures on mõnelt poolt avaldatud kartust, et nii võivat sattuda eriti kooliraamatu-kogudesse ka alaväärtuslikku kirjandust. M. Rauale („Kaja” 179) on see ettepanek täiesti vastuvõtmatu. Nii ei saa komplekteerida kooli raamatukogusid. On olemas häid ja halbu raamatuid. Iga raamat ei kõlba kooli raamatukokku. Mõne aasta eest annetas üks kirjastusäri igale koolile üle saja raamatu, kuid õpetajate ühemeelse otsuse järele sobib neist lastele andmiseks ainult mõni üksik.

On kerkinud üles hää ja halva raamatu probleem. Ja seda õigustatult. Propageerime ju Raamatuastal just hääd raamatut ning koostame meie parimate raamatute nimestikku. Loomulikult peab selle probleemi lahendusele aitama kaasa ka kool ja ametlikult näivadki siin koolil olevat kujunenud oma seisukohad: on selge, mis on väärtuslik ja mis on halb kirjandus;

ataväärtusliku kirjanduse vastu tuleb koolil ja õpetajail võidelda kõigi abinõudega; alaväärtusliku kirjanduse vastu võitlemises on üheks abinõuks lapsi ja noori iuhitada hää raamatu juurde.

2

Selle ülesande teostamisel tekib igal kasvatajal, igal raamatukogu korraldajal siiski paratamatult terve rida küsimusi:

Kas võib noorust üldse kasvatada hääle raamatule?

gemislaud oleks kaetud vaid valitud ja parimate raamatutega. See on tähtis eeskätt just sellepärast, et arendada ja kasvatada head maitset ja valikuvõimet. Võtkem eeskju laste toitmisest: kuni nende seedimiseorganid on hellad, nad peavad saama valitud toitu (riinapiimast alates), sest muidu kasvavad nendest rikutud kõhtudega sandid. Aga kas rikutud pea on parem?

Asugem siis ühisel jõul oma peokõne koostamisele.

„Eesti Noorus” on meil selles heatahtlikuks abiliseks.

Spitiful.

Kas peab seda tegema eeskätt kool?

Kas ei peaks noori kasvatama mitte ainult hääle raamatule, vaid ka hääle kunstile, filmile, hääle raadiotele, hääle grammofooniplaadile, hääle ajakirjandusele, hääle teatrile, hääle seltskonnale?

Kas suudab aga seda kõike kool?

Kas on üldse absoluutselt kindel, mis on hää ja mis on halb? Kas pole arstil, ajakirjanikul, jutlustajal, pedagoogil kehakultuurilisel sageli täitsa erinevad vaatepunktid teatud raamatute hindamisel?

Kas ei peaks meie õieti iga sundust ja iga valikut eitama? Kas poleks õigem kõnelda seesmisest vabadusest ja vastutustundest, ise äratundmisele tulekust?

Kas see, mis halb täiskasvanule, on seda ka noorele? Ja kas see, mis hää küpsemale lugejale, on seda ka noorele?

Kas annab teatud raamatute eitamine, nende raamatukogudest väljajätmine igakord soovitud tulemusi?

3.

Iga rahva trükisõna kõneleb selle rahva kultuuri kõrgusest. Kuigi teoreetiliselt üleöö oleks võimalik üle minna paremale trükisõnale, ei teostu rahvakasvatus, rahva kultuurilise tasapinna ja maitse muutumine nii kiirelt. Rahvas loeb, mida ta vajab ja millises miljöös ta liigub. Kas ei sünni iga lugejaga sama, mis jälgijaga teatris: igatühes häälestust esmalt see, mis tema hinges leiab vastuhäälestuse. Inimene rikutud siseeluga ei leia Dostojevski Raskolnikovis või Vilde Mäeküla piimamehes kübetki moraali. Ka Tolstoi vägagi moraalsed „Pimeduse võimused” ja „Elav laip” võivad mõnele mõjuda hoopis vastupidiselt. Loetakse esmajoones seda, millele ümbruse kaudu ollakse eriti häälestatud ja ka Piiblist ja Faustist võidakse siis endale leida: seda, mida meie ei saaks nimetada hääks. Isegi ülikooli haridus ei vabasta inimest ta sümpaatiast: tunnen emakeele õpetajat, kellele eriti meeldivad ajaviite romaanid ja ajalehtede joonealused. Massile meeldib peaaesjalikult ikka „halb” kirjandus.

4.

Samuti on lugu ka noorsooga. Mulle tundub, et meie siin sageli tükume liialdatma halva kirjanduse mõjuga. Olles uurinud paljude kohtulikult karistatud noorte saatust, näib, et nende hingelise mustuse põhjustajana väga harva saaksime süüdistada raamatut. Enam ehk juba ajalehte; kuid seda meie ei saa välja visata raamatukogudest ega kodudest ega keelata noori seda lugemast. Ja vähemalt 97% noortest loebki seda loetavat raamatut. Muidugi olid need noored ka halbu raamatuid lugenud, kuid selleks oli see noorus juba enne häälestatud. Suurem kui raamatu osa on siin kodu ja ümbruse, pärvuse ja miljöõ mõju.

5.

Edasi on noore hinnang hääle ja halvale hoopis isesugune. See, mida paljulugemuna ja küpsena hindame alaväärseks, pole seda noorele veel igakord mitte. Sageli võime tähele panna, kuidas noorus ka alaväärtuslikus raamatus, selle alaväärtust märkamata, leiab ilusat, vooruslikku ja kangelaslikku puhtal kujul. Toimub nagu Maks Melli Apostlimängus, kus naiivne laps kaht tapmise eesmärgiga majja tunginud rõõvlit tõelisteks apostliteks peab ja nende kahe mõttelisi kõnelusi endale sellekohaselt seletab.

Moraalset mustust, soppa ja toorust ei kaitse muidu keegi, mida aga muidu alaväärseks ja ajaviite kirjanduseks nimetame, see ripub vägagi lugeja küpsusest. Ka statistilised andmed petavad — noorusiga peidab endas palju arenemisi ja differentsiaal-psühholoogilisi üllatusi.

Noorust ei huvita ka juttude õpetlikkus ega moraal. Nooruse (ja küll ka suurema osa täiskasvanutegi — vahega, et põnevuse kõrval astub veel kõditavus) tähelepanu pole igakord niivõrt suunatud jutustuse voorustele — ebavoorustele, kui loo põnevusele. Hädaohust pääsemisi, julgust, leidlikkust, seltsimehelikkust, meelekindlust ja muud positiivset (à la Robinson!) leiab noor lugeja sageli ka meie arvates ebaväärtuslikust teosest. Ajaloolise töö ja kunstireeglite seisukohast jäätavad Bornhöhe ajaloolised romaanid mõndagi soovida, kuid noorile varjab vürst Gabrieli kangelaslikkus ja jutustuse põnevus teose nõrkused. Sellepärast on vägagi küsitav, kas kõige väärtuslikuma raamatu esilenhutamiseks alati kõige edukamalt alaväärtusliku kirjanduse lugemise vastu võitleme, vähemalt noorsoo hingeelu seisukohast. Liigse ettekirjutamisega on mõnegi noore südame rõõm raamatust tumestatud ning hakatakse kahtlema õpetaja ja raamatukogu juhataja erapoolikuses. Ning siis hakkavad tekkima õpilaste ranitsaisse raamatud kustki mujalt.

6.

Sest raha vaadates teisest küljest, on sageli asi nii, et noortele soovitatud hää kirjandus — mille kõrgeväärtuslikkuses meie ei kahtle — noored siiski külmaks jätab, noortele elamus ei anna. Iga kasvataja, iga raamatukogu juhataja on küllalt kuulnud noortelt lugejailt, et meie parimad luuletused, meie rahvuslik lugulaul, meie parimad novellikogud, vaatamata õpetaja tõesti hääle serveerimisele, ometi olevat igavad! Ja mitte ainult noored. Ka täiskasvanuist naudivad vahest sajast kaks meie väärtuslikumaid vaimusünnitisi tõsiselt. Võiksime küsida palju meil loetakse „Loomingut“ — palju „Jutulehte“ ja ajalehtede ajaviite romaane. Ehk võrdleme kord kunstiliselt kõrgete lavateoste ja odavate operettide külüstuste vahelkorda! On juhusid, kus väärtuslik kirjandusteos noorele mõjub isegi segavalt, paistes talle tõelikkuse võltsinguna. Mitte, et noorus ei hindaks kunsti — ei tal on tõeline nälg selle järele. Kuid ta otsib kunsti romantilist, heroilist,

tema lugemisenälg on nälg elu järele. Kõrge fantaasia, kõrge klassiline ilu jätab ta külmaks. Ka noorus fantaseerib, aga poetab oma unistustesse reaalsuse fragmente. Nii leiab mõnigi noor, et soovitatud hää teos on raskepärane, igav, ebatõeline, kuna ebasoovitatud raamatus on sellevastu olemas kõik, mis sobib noore hingeelule: ladusus, põnevus, elulähedus, kangelaslikkus. Raffaeli „Madonna“, Beethoveni „Appassionata“, Goethe „Faust“ on kunstilise loomingu tippsaavutisi, kuid vaevalt ühel määral jälgitavad kõigile, eriti aga tänapäeva asjalikult mõtlevale noorsoole, kes sageli odavatest raamatutest, kinost ja ajalehtedest leiab enam elulähedust ja kaasatõmbavust, nagu seda on sport, lendamine, autosõidud ja muud. Hää raamatuni jõuame kiiremalt, kui eitame võitlust kinoga, ajalehe joonealusega ja keskpärase raamatuga igal kujul.

Mitte niivõrt nende vastu, kui koos nende ga!

7.

Tegelikult kasutatud ja arutatud ajalehe joonealune jutustus võib olla hääks sillaks parema kunstiloomingu mõistmisele. Tänapäeva film on võimeline noorust tooma mõnegi väärtusliku suurteose lugemisele.

Laskem kord õpilasi vabalt valida koolinäidendeid! Laskem kord õpilasi koostada provisoorne klassiraamatukogu oma lemmikraamatuid! Kindlasti tuleb valik teisisugune, kui oleks seda vahest näinud õpetaja. Ehk laskem kord noori mainida millist jutustist sobiks lavastada? Või laskem neid märkida mõne hää teose parimad kohad. On kindel, et ilusaimad ümbruse või maastikukirjeldused siis sageli jääksid mainimata. Tean õpetajat, kes koolis vabal ajal korraldas õpilastele ettelugemisõhtuid noorte oma lemmikraamatuid, mida need töid kaasa kodust ja mujalt, kuigi need sageli olid vähese väärtusega. Ent just nende kaudu oli õpetajal võimalik arendada noorte seesmisele vabadusele põhistatud enesekriitikat. Pidagem meele, et noored peale kooliraamatukogu raamatuid saavad ja loevad veel kodudest ja koolikaaslaste juurest.

Meie eesmärgiks olgu, et võimalikult paljudel meie kodanikkudest oleks vaimset valvust ja vaimset elavust. Selleks on ka keskpärasel raamatul, mis juhuslikult sattunud, või milline annetatakse kooli- või rahvaraamatukogudele, oma ülesanne. Väiksemate jutustustega alates jõuame mitmekõiteliste suurteoste juure. Ja keskpärane raamat on vahest hääks kaalupuuks loominguiliste tippsaavutiste stiiksete ja kompositsiooniliste väärtuste selgitamisel.

Sihiks on väärtuslik raamat ja kõrge kultuur — teid sihini on mõnesuguseid.

Aforism raamatust:

*Raamat hariduse andja,
vaimuvaranduse kandja.
Lindab üle ilmamaa
Aitab vaimul linnata.*

A. Grenzstein.

A. GALLÉN-KALLELA: *Sampo sepis*
(„Olioni“ kl.)

Teatavasti on käesolev aasta Soomes „Kalevala“ 100-aastase juubeli rõõmuaasta. See eestkätt kirjanduskultuuriline sündmus on leidnud väljenduse muuseumis ka selles, et suuremad Soome kirjastused on lasknud müügile meeldivad seeriad „Kalevala“ aineid käsitlevaid raamatuid. Nende raamatute arvukast loetelust on allakirjutanul olnud võimalus mõnega neist lähemalt tutvuda, mida allpool edasi tutvustan.

Doktor Martti Haavio: „SUOMALAISEN“ MUINAISRUNOUDEN MAA-ILMA“ (SOOME MUINASLUULE MAA-ILMA) 450 lehekülge. Hind 65 soome marka. Kirjastaja Verner Söderström Osakeyhtiö.

Nimetatud teos annab kokkuvõtliku, kuid asjaliku ja elava ülevaate vanast „Kalevala“ sangariteaegsest muinassoome kultuurist, nii nagu seda võib rahvaluule andmetel lahti loorida. Tänu põhjalikule ainete valdamisele ja meisterlikule käsitlusele avavad vanad runovärsid nagu nõiavitsal meie ette vana kalevalalise kultuuri, millest muidu ajalugu vaikib. Näeme sõdurühiskonda, mis võibolla pärit vikingite ajalt, kuid mis sisaldab pärimussugemeid kuni rahvasterännu aegadeni. Soomesugu sangarid ratsutavad sõjateile täies lahingrelvastuse hiilguses. Nad korjavad vägesid ja purjetavad laevadel hädaohtlikele võõrastele randadele riisuma saaki. Nad peavad joominguid ja pidusid, nad sooritavad kahevõitlusi ja võistlusi, nad laulavad ja loitsivad. Nende muretut sõjamehe iseloomu kirjeldavad vanad laulud: nende igatsus sõjaretkede järele on siiras ja tihti kõikikõitev. Ja huumori kuldsed naer kajab selle aja üle.

Täienduseks sangarilugudest saadud kul-

A. ARU

„Kalevala“ kirjandusest

tuuripildile toob dr. Elsa Enajärvi-Haavio ülevaate Soome lüüriilistest rahvalauludest, mille saly on samuti rikkalik. Nendest väikestest lauludest kerkib esile pilt soome rahva elust argidel ja pühil, kodus ja külas, tekib pilt lauljatest, nendest kui üksikisikutest ja kui ühiskonna liikmetest. Kirjutaja leiab, et lüüriilised laulud on demokraatilised, sest nad tõlgitsevad kõikidesse ühiskonnaklassidesse kuuluvate isikute tundeid: seda on viljeldanud ja septsenud kehvemadki. See on talupojaluule; aadli- ja linnaained on sellele võõrad, kuid selle sisu ja toon osutab hingekultuuri ja peenetundelikkust ka siis, kui ümbrus on vähenõudlik.

Peale rahvalaulude laseb dr. Haavio mineviku maailma seletada ka proosalisel rahva sõnavaral. Saagad hiiglastest, hiidudest ja kalevitest valgustavad, kuidas oli muinasnimese suhe üliinimlike jõududega ja loodusega. Sama ülitust süvendavad nõiduslaulud ja itkud. Eriti viimaseid mainib dr. Haavio sisaldavat pärivussugemeid rahva kaugemast minevikust rahvaste algkoduni.

Rahvajutud kirikupühikuist, maavalitsejatest ja ülemustest, — ühed austatud ja imetletud, teised taas vihatud ja kardetud — kõnelevad kuidas vana põline Soome kultuur arenes edasi, võttis vastu ühelt poolt mõjutusi läänest ja teiselt poolt idast. Room ja Bysans võitlevad siin ülivõimu pärast, kuid maad valitseb oma rahvuskultuur.

Raamatus kujutatud muinasmaailm on õhukas, täis värve, elu ja laulu. Kirjutaja teeb kokkuvõtte: „See kultuur ei olnud „tolukultuur“, millise sõnaga näiteks Kalevala-aegset kultuuri püütakse iseloomustada. See oli päris kõrge — selle ja samaaegsel Rootsi kultuuril oli vaevalt mingisugust erinevuse astet. Lisaks rahvaluulele tõestavad arheoloogiliseid leiud, et soomesoo kultuur on olnud juba rahvasterändamisaegu, kuid veel enam vikingite ajal haruldaset kõrge. Uued uurimused on tõestanud, et soome hõimud ühes teiste Läänemere idarannikul asuvate rahvastega moodustasid juba tuhat aastat enne germaanlaste vallutamist Läänemere kultuuripiirkonna. Sellel oli suhteid ida kultuuridesse, kuid see oli eraldunud neist iseseisvaks, see oli kindlasti saanud ka mõjutusi läänest, kuid sulatanud needki mõjud omapärasteks. Läänepoolt vallutamise mõjus kahtlemata võimsa ümberkujundamisena balti kultuurirühmale, kuid samuti, kui võib öelda, et saksluse laviin ei suutnud hävitada muinast Eesti omapärasid haridust, sama võime öelda, et laiemast ajaloolisest perspektiivist vaadatuna on rootslaste vallutus hoopis vähem „tõstnud“ Soome kultuuri, kui see on üldiselt saanud eelarvamuseks.“

Teksti täiendavad arvukad pildid ja neist mõned väga vanad, näiteks initsiaalvinjetid 1400 paigu valmistatud seaduse käsikirjast, nii nimetatud „Codex Kalmarist” ja joonised Olaus Magnuse põhjamaa rahvaste ajalooastalt 1555 jne.

Tegijad on teraselt nimetanud eesti rahvalaulude teisendeid ja arvestanud meie noorte ja andekate rahvaluuleteadlaste A. Anni ja O. Looritsa väiteid, neid tsiteerides.

Väinö Salminen: „KALEVALA-KIRJA” (Kalevala-raamat) 164 lehekülge. Hind 15 ja 22 soome marka. Kirjastanud „Otava”. 85 pilti ja 10 sügavtrükkpilti.

See raamat püüab deskriptiivselt koondata ja edasi anda „Kalevala” kui eepose loomise ja korjamise seigad. Ta kõneleb esimesist „runokorjajaist”, 1600-aegseist võimalikest, kes viisid kohtu ette need, keda olid kuulnud lugevat loitse. Rahvalaule peeti kuraadi sepitsusteks ja kogudustes oli kuulutatud karmid kiriku määrused, ahvardati karistustega, kui pidudel lauldi muid kui väimulikke laule, ja tuli ette isegi rahvalaulukute põletamist. Nii sisendati rahvasse käsitus, et runod on kurjast ja hukkamõistetavad, ja juba ainult karistuse kartusel lakati rahvalaule tarvitamast ja need ununesid. Ja nii kadus rahvalaule Lääne-Soomest peaaegu kogunisti. Liig hilja mõisteti tehtud eksitust: kui 1700 paigu doomkapiteel õhutas väimulikke korjama võimalikult säilunud rahva muinasteadust, ei leitud enam peaaegu midagi.

Kuid Vene Karjalas, kus venekeelne kreekakatoliku kirik ei seganud end rahvalaulude harrastusse ja kus uue kultuuri surve ei olnud nii karm, seal säilis vana luule, ja sealtsõome rahvalaule korjajad, eeskätt Elias Lönnrot, panid selle tallele.

Teose huvitavamaid lugusid on see, kus kirjeldatakse „Kalevala” laulude lauljaid. Neid on nii mehi kui ka naisi, kuigi üldiselt Soomes rahvalaulikut rahva teadmises esindab pardasuine runotaat. Laulja, kellelt on saadud kõige enam rahvalaule ridu, oli naine, Larin Paraske, Ingerist. Peab imestama tema meelepidamise võimet: tema lauldud laule on pandud paberile umbes 32000 värsirida. Temalt võrdsetena lähenevad ainult kolm eesti rahvalaulikut: Epp Vasar, kes teadis 700 laulu, 15000 värsirida, ja Setumaa lauluemand Miku Ode, värsiridade arv 20720 ja Martini Iro 10.800 värsirida. Naised üldse on teadnud rohkem ridu kui mehed. Kuid kuulates sellest, olevat Aunuse runotaat Ofana Tarasov öelnud professor Salmisele, et ühe „Tuli-Lapi” (Viena) pardasuise runotaadi iga värsirida vastab 100-le Laadoga moori laulele.

Lõpuks antakse teoses ülevaade „Kalevala”-uurimistööst ja „Kalevala” mõjust Soome kunstile ja kirjandusele.

Teose alguses tuuakse konseptiivne ülevaade teiste maade rahvaeepostest: Iliad ja Odysseia, sakslaste Niebelungenlied, Skandinaavia Edda, prantslaste Rolandi laul, Hispaania cid-runod, India Mahabharata-eespos, Ameerika Laul Hiavatast ja eestlaste Kalevipoeg.

Väinö Salminen, Helsingi ülikooli rahva-

A GALLÉN-KALLELA: Väinämöise äraminek. (Olfioni“ kl.)

luule professor kirjutab meie „Kalevipojast” muuseas järgmiselt: „Eesti rahvaeepos on Friedrich Reinhold Kreutzwaldi kokku pandud. Nimi kuulub võõrapärasena nii kui Elias Lönnroti nimigi. Ta oli eestlase kingsepa (suutari) poeg ja koolis muudeti tema nimi Ristmets saksakeelseks Kreutzwaldiks.

„Kalevipoeg” ei ole nii täielikul määral rahvalauludest kokku pandud kui „Kalevala”. Suurema osa on Kreutzwald sepitsenud üksikute kohalikest muinasjutest ja saagadest luulevormi, ja ainult osa on võetud otsekujulisina Eesti rikastest rahvalaule-varadest, mida tol ajal veel ei olnud kuigi palju üles kirjutatud. Tunduv osa on kokkupanija oma töö, sest ta oli ise tunnustatud luuletaja.

Rahvaeeposena on „Kalevipoeg” pandud kokku samavõrra algupäraseid rahvalikest ainetest kui teistegi rahvaste eeposed, ületades selles mõttes veel Rolandi laulu, Oidi ja Hiawatha. „Kalevipoja” lauluga Kreutzwald saavutas selle, mida ta tahtis. See mõjus äratavalt, eneseusaldust tõstvalt 700 aastat orjuses olnud meie vennasrahvas.”

Ilmari Kianto: VIENAN KARJALA — KALEVALAN KEHTO. (Viena Karjala — Kalevala häll). Looduseränduri elamusi. Valik Kianto parimat viienakarjala-ainelist toodangut. Hind 40—60 soome marka. Kirjastanud „Otava”.

Vaevalt ükski teine Soome kirjanikest tunneb Viena voolavaid jõgesid ja Karjala nõmmi nii hästi kui Ilmari Kianto. Juba noorena veetlesid teda üksildased laanetud ja kirkad metsajärvad Viena lihtsa looduse lähedase, kuid sõidamliku rahva juurde. Siit rajatagusest kolkast on Kianto pärinud omapärase ainetiku, keele ja esitusviisi. See on uus seni vähe tuntud maailm, mis avaneb selles teoses.

R. SIRGE

Poola kirjanduse päevamuredest

Üldjoontes ja kokkuvõtlikult öeldes kannatab Poola kirjandus käesoleval hetkel samade raskuste all, mis end meil kõige teravamini tunda annavad. Need on heade raamatute tiraaži ja läbimüügi väiksus ning raamatute hinna kallidus.

Oleme harjunud Poolat kui suurriiki võtma ja seepärast sageli kujutlema ka, et Poolas raamatute, vähemalt kuulsate autorite väljapaistvate teoste tiraažid ületavad meie omad kümneid kordi ja osutuvad suure leviku tõttu ka hinnalt igaühele kättesaadavaks. Aga see pole kaugeltki nii, või vähemalt juhtub seda ainult mõne raamatuga, mis kannatab välja juba kolmanda või neljanda trüki.

Poola keskmisi uudisteoseid trükitakse 5000 eksemplari ümber — nagu Jul. Kaden-Bandrowski alles hiljuti ühes oma kirjanduslikus juhtkirjas „Gazeta Polska“ toonitas — ja nende levik ei ulatu esimesel hooajal sageli kaugemale 500—700 eksemplarist. Muidugi sellisest levikust on tingitud ka, et uudisteost harva müügil näeb hinnaga alla 6 zloty. Keskmiseks 300 ltk. romaani hinnaks on kõige sagedamini 8 zloty. Arvustuslikud teosed, kokkuvõtted, ülevaated ja üldse kõik teadusliku ilma väljaanded, mille levik veelgi tagasihoidlikum, ulatuvad hinnas sageli üle 10 zloty või seitsme Ekr. Alles neil päevil ilmüs Poola Kirjandusakadeemia väljaandel „Rocnik Literacki“ — Kirjanduslik aastaraamat — nagu seda kokkuvõtlikul kujul avaldab iga aasta Akadeemia, kuid hind on endiselt 10 zloty. Puhteadlikud ja spetsialistiusumisi käsitavad teosed on sageli veel kallimad — paari-kolmesaja leheküljeline raamat paarkümmend zloty. Ainuke, mille hinna üle ei saa nuriseda, on klassikute teoste väljaanded seeriatel. Nii võib kogu Wl. Reymonti toodangu, mõnisteistkümmend raamatut, omandada 30—40 zloty eest. Sienkiewici oma veelgi odavamalt. Aga nood väljaanded on ka oma kujult ja laadilt juba määratud laiale publikule ega oma erilist nägusust.

Veendunud, et kirjanduse levik — kui nii lasta edasi minna — seisab ümmiku lähel, ja et raamatute hinna kõrge tase ei anna eeldusi leviku automaatseks suurendamiseks, on kirjanikkude hulgas hakatud hooliga otsima teid raamatu hinna allaviimiseks ja leviku tõstmiseks. Täpsalt samad ülesanded, mis

peaksid olema meie raamatuaastal. Kirjanikkond näeb algupäraste uudisteoste kalliduses ja leviku väikseuse peasüüdlasena tõlkekirjanduse üleaurust turule paiskamist kirjastajate poolt. See on täiel määral õigustatud etteheide, sest selline raamat tungib, oma odava hinnaga algupärandeid kõrvale tõrjudes, igasse väiksemassegi laenu-raamatukokku, raamatut harrastavasse perekonda ja koolidesse. Valitseb üldine arvamine, et kui hakataks kontrollima laenu-raamatukogusid, millede arv üksi Varssavis ulatub mitmekümnele, siis sealt suurem protsent saadaolevatest raamatutest peaks välja heidetama kui kõlbmatud. Aga kuidas teostada säärast kontrolli? Poola kirjanikkond ei näi pooldavat tõlgete maksustamist või mõnel teisel viisil tõlketeeoste avaldamise piiramist.

Samas eelmainitud artiklis Kaden-Bandrowski, kes on „Gazeta Polska“ iga pühapäev ilmuva kirjandusliku toimetaja, esitab teisuguse kava. See on nimelt kava raamatusõprade ringide organiseerimine Saksamaa eeskujul, kus nimetatud ringid viimaste aastate jooksul väga läbi olla löönud ja eluliseks kujunenud, omades üle kogu Saksamaa enam kui 400.000-lise liikmeskonna. Iga liige on õigustatud teatud sissemaksu eest ringi kassasse saama raamatut ilmumise korral oma eksemplari. Kuna ettetellijate arv ringiliikmete näol on väga suur, sageli kuni 200.000, siis loomulikult võidakse ka sääraselt väljaantavaid raamatuid trükkida suurel arvil ja saata lugejate kätte odava hinnaga. Üldse on Saksa raamatusõprade ring seni trükkunud üle 15 miljoni köite ja üheksa miljonit köidet on levinud enam kui 300.000-listes tiraažides.

Kaden-Bandrowski teeb ettepaneku asuda ka Poolas raamatusõprade ringide organiseerimisele. Raamatusõprade ring võiks rajada soliidisel alusel töötava kirjanduse ja omal jõul rahvast varustada täisväärtusliku algupärase kirjandusega.

Senini pole igatahes veel kuulda olnud raamatusõprade ringide asutamisest. Küll aga oleks väärt, et see mõte ka meil raamatuaasta puhul kõne alla võetaks. Sest, nagu näha, erakapitaliga töötavad kirjastused ei ole võimalised hoolitsema selle eest, et tugejaskond uudisteosed kätte saaks odavalt ja et neid levineks suurel arvil. Kirjandus ja raamat on tehtud samasuguseks äriobjektiks nagu saapamääre või hambapasta. Meil ja mujal. — Noorte ülesanne peaks olema vabastada kirjandus sest narriost ja anda talle tagasi ta aukoht.

NOORSO O TÖÖMAILT

Lavakunstist ÜENÜ-s

Lavakunsti on 1934. aastal viljeldud 147. ÜENÜ osakonnas¹⁾. Neis osakondades tegeles 110(128) näiteharu ja 2 õpiringi. Näitekursusi korraldati 12(5) kokku 486(82) kuulajale. Kindlad näitejuhid olid 47. osakonnas. Harjutusi on peetud 2284, liikmeid 1627.

Aasta jooksul on õpitud 494(483) näidendit, milliseid ette kantud (mõned korduvalt) 516 korda. Külaskäikudel on esinetud 80 korda.

On märgata tõsisema näidendi viljelemist. Lihtsaid ja väheütlevaid naljandeid on lavastatud 165(217), tõsisemaid näidendeid ja rahvatükke 143(63), komöödiad 94(31); kurbmänge 58(53), laulumänge 22(5) ja lastemänge 12(3). Neist on ühevaatuslikke 77(97), kahevaatuslikke 94(75), kolmevaatuslikke 245(107), neljavaatuslikke 58(32), viie ja enamvaatuslikke 20(6).

Enam mängitud näendid olid 1934. aastal:

- Kiki ja Mall 12 k.
- Sulasepoisi südameraasuke 11 k.
- Mäesalu ja § 4 11 k.
- Kui põhjakaru ärkab 10 k.
- Randvee uus peremees 9 k.
- Vedelvorst 9 k.
- Naabri Mari 9 k.
- Väimehed 8 k.
- Mu meelen kuldne kottus 7 k.
- Röövitud suudlus 7 k.
- Knockout 6 k.
- Diogenes koerakongis 5 k.
- Kõrgemäe noored 5 k.
- Isade tee 5 k.
- Lõbus peremees 5 k.
- Saagu, mis saab 5 k.
- Moodne Kain 4 k.
- Võlglane 4 k.
- Kroonu onu 4 k.
- Elu teeb uperpalli 4 k.
- Reedu poiss ja Liisi 4 k.
- Elavad surnud 4 k.
- Ronila talus 4 k.
- Õpetatud sulane 4 k.
- Hävitatud isatalu 3 k.
- Libahunt 3 k.
- Maakuld 3 k.
- Mikumärdi 3 k.
- Vargad 3 k.
- Vidriku parun 3 k.
- Laul õnnest 3 k.
- Heinasao ääres 2 k.
- Meie küla poisid 2 k.
- Mäeküla piimamees 2 k.
- Neetud talu 2 k.
- Pisuhänd 2 k. jne.

Näidendite laenu on teostatud ÜENÜ Keskujuhatuselt (61), Mutsult (59), Haridusliidult (49), Autorikaitseühingult (29) ning Kangermanni, Lemberi, „Koolivara”, „Taska” jt. erakogudelt.

¹⁾ Andmed 185 osakonnast. Klambrites 1933. a. andmed.

Tegevusraskuste all leidub mõnesuguseid takistavaid asjaolusid, milledest mainitakse: esinemisruumide ja alalise lava puudumine 45 k. ruumide ebasobivus ja kitsus 35 k. näitejuhi ja organiseerija puudumine 32 k. vilunud näitlejate ja tegelaste puudus 25 k. dekoratsioonide puudus või ebasobivus 19 k. vahendite ja sisseseade puudus 18 k. kõrged honorarid ja tasud 12 k. üldine vilumatus, kursuste puudus 7 k. harjutusi raskendav hõre asustus 5 k. seltside rohkus ja killustamine 4 k. üksikute „tegelaste” ebatäpsus ja alko-

holism 3 k.

Kavatsetakse mängida 1935. aastal:

- Isade tee 5 k.
- Kodukased 4 k.
- Libahunt 4 k.
- Naabri Mari 4 k.
- Põhjalased 4 k.
- Agu tuleb 3 k.
- Agulirahvas läheb ajalukku 3 k.
- Elav kapital 3 k.
- Emake maamuld 3 k.
- Esivanemate kuld 3 k.
- Haljal oksal 3 k.
- Kauged rannad 3 k.
- Kroonu onu 3 k.
- Maarahva lunastus 2 k.
- Mäeküla piimamees 2 k.
- Mäesalu ja § 4 2 k.
- Okupatsioon 2 k.
- Ordumeister 2 k.
- Põrunud aru õnnistus 2 k.
- Randvee uus peremees 2 k.
- Roosad prillid 2 k.
- Röövitud suudlus 2 k.
- Siinai tähistel 2 k.
- Talupoegade president 2 k.
- Vargamäe noored 2 k.

Omaloomingu paladega on esinetud: „Kontingendid” 3 v. komöödia Misso os. „Õnnetu mõte” O. Pärlil 3 v. komöödia Karilatsi os.

„Õnn miks varjad end! R. Põldmäe laulumäng, Rae osakonnas.

Võib märgata igaaastast peaaegu täielikku repertuaari muutumist. „Vaese mehe ututall”, mida 1933. aastal ÜENÜ osakondades mängiti 22 korda, mängiti 1934. a. veel ainult 2 korda. Esikohale kipuvad õpetatud ja õpetamata sulaste südameraasukesed, naeratavad heeringapead ja muud magedad asjakesed. Linnaatrite sensatsioon jätab maateatritelegi vähe raudvara. Niisugustena näivad püsivat Kunderi Kroonu onu; Kitzbergi Libihunt ja Wilde Pisuhänd. Loodetavasti toob siia RA lisandust ja sobiks selleks eriti A. Kitzbergi loomung.

Trükivea õiendus:

„Eesti Noorusesse” nr. 6 lk. 139 lk. a. pildi allkirja on ekslikombel sattunud järgmine trükiviga: A. Gallèn-Kallela „Lemminkäise viha”; peab olema „Kullervo needmine.”

Senise töö hinne

Läinud aasta aruannetes on paljud ÜENU osakonnad katsunud hinnata senist tööd. Toome siinkohal mõned väljavõtted:

Hellamaa: Huvi ja kaasabi meie kultuuri tõsta taotleva tegevuse vastu on tõusnud ja noored ise tegevusest suuresti huvitatud. Seltsidevaheline koostöö on elav ja leplik.

Ingliste: On märgata tunduvalt arendavat mõju ümbruskonnale. Noored on koondunud õpiringesse, laulukoori, naisringi, orkestrisse ja spordiharru. Käsil on kodude kaunistamine, nimede eestistamine ja teiste rahvuslike ürituste läbiviimine.

Jäärja: Simmanikultuur ühes alkoholismi ja lodevusega on maa suurimaid pahesid. Oleme esimestena koha peal kuulutanud noorsoo isetegevuse kaunist aadet ja kuigi edu alguses pole veel väga silmapaistev, oleme siiski suuresti aidanud kaasa vaimsele tõusule.

Missõ: Osakond on mõjunud noortesse rahvustunde süvendajana ning praktilisema ellusuhtumise andjana. On tärnanud huvi kultuuriliste küsimuste vastu.

Mädapea: Mädapea ümbrus on täiesti muutunud. Korrektsus ja solidaarsus liikmeskonnas pole mõju avaldamata jätnud ka kõrvalseisjaisse. Osakond on saanud Mädapea hingeks ja vaimse elu keskuseks.

Nõmmeküla-Koigi: Kadunud on küla simmanid lõõmingutega, mis enne asutamist külas maad leidsid. Noorte vaba aeg on viimase võimaluseni seotud seltskondliku tööga.

Suvepäev Elvas

Pühapäeval, 11. augustil peeti Elvas suurem noorte suvepäev. Kauni ilma tõttu kujunes see võimsaks noorte eneseavalduseks. Suvepäevast võtsid osa ÜENU Tartu, Nõo, Valgjärve, Pikasilla, Veriora, Elva osakonnad.

Hommikul sammuti Valgjärve osakonna orkestri mürtsudes ja lippude lehvides rivi korras läbi alevi Arbi järve kaldale kaunis „Liivaorgu“, mis oli piduriüses seatud. Mäeküljel ilutses hülgisuur lubjatud „ÜENU“, kuna lava oli ehitatud rohelisega.

Aktus algas orkestri avamänguga. Avasõnad lausus nr. Arn. Kuus, kes palus suvepäeva avada alevisekretär H. Tootsil kui suvepäeva aupatroonil. Pärast avakõnet kandis koor ette mõned laulud, millele järgnesid tervitused kohalike seltside esindajailt ja suvepäevast

osavõtivate orgide esindajailt. Kui Elva osak. kõnekoor oli esitanud kaks pala, pidas hooga aktusekõne Keskjuhatusese esindaja J. R. Liivak Arukülalt. Kõneleja vihjas ÜENU senistele töötulemustele ja tulevikuvärsustele. Pärast orkestri ettekandeid algas päeva pidulik osa — ÜENU Elva osakonna lipu õnnistamine, mida toimetas õp. Bender. Lipu andis Elva osak. esimehe F. Karule üle J. Liivak. Seejärel kandis suvepäeva üldjuht M. Luukk ette riigivanemale saadetava tervitustelegrammi ja tegi teatavaks ÜENU Elva osak. esimesed au liikmed — Elvas elavad kirjanikud Hugo Raudsepa ja Jaan Kärneri. Elav heakskiit kviteeris seda teadaannet. Järgnes lõppsõna ja ühislaul.

Kõne pärast lõunat mindi rongikäigus spordiplatsile, kus algasid spordivõistlused. ÜENU lippude lehvides ja inimurru spordiplatsi palistades pakkus kõik see kaunist ja meeltülendavat pilti. Spordivõistlustest osavõtt kujunes Elva kohta rekordseks.

Suvepäeva lõppakordiks kujunes õhtune pidu seltsimajas. Pidu algas O. Pehki kõnega. Elva üenülased kandsid ette juba teistkordselt operett „Kevadtee“, mis läks üle lava suure hoo ja täie õnnestumisega.

Suvepäev õnnestus nii sisuliselt kui ka majanduslikult. —K. R.

Sompast

ÜENU Sompas osakonnal oli 18. aug. suur rõõmupäev. Osakond pani oma püüete välitähiseks lehvima ÜENU lipu. Sel puhul olid Sompas osakonda külastamas naaberosakonnad, Keskjuhatusese ja Virumaa Keskkorralduse esindajad ning hulk noorte sõpru. Lipu pühitsemist toimetas N. Jõesuu õpet. Pastik. Keskjuhatusese tervitustega andis lipu osak. esimehele Tornile üle Keskjuhatusese esindaja A. Randalu, kes pikemalt peatus meie noorte rahvuslike ülesannete juures. Esimees lipu vastu võttes andis pühalikult töötuse.

Sooje tervitusi ütles vanema põlve tezelane hra Mölder, kes oli ka aineliselt abiks lipu saamisel ja lõi lipu vardasse kuldnaela, millele järgnes kaheksa naela naaberosakondelt.

Õhtul oli külalistele kaetud teelaud, kus rõõmsas meeleolus viibiti hulk aega. Ettekandeid õnnestusid kohalikkude ÜENU osakondade rahvatantsurühmade esinemised hästi ja samuti oli suur edu ühe kohaliku noorsoolase omaloodud näidendil. A. R.

Eesti rahvuslikud suurmehed.

Elulooline kirjastik noorsoole. Igal aastal ilmub üks sari à 6 numbrit. I sari ilmub juba septembris, sisaldades järgmisi numbreid:

1. F. TOOMUS: **Villem Reiman.** Eesti kriitilise rahvusluse isa.
2. K. A. HINDREY: **Ernst Põdder.** Landesvääri võitja.
3. J. LEHMANN: **Jaan Adamson.** Arkava rahvusluse eelpost.
4. J. PEPT: **August Weizenberg.** Eesti visaduse kehastus.
5. K. MIHKLA: **Eduard Vilde.** Eesti kirjanduse vanameister.
6. A. PARL. **Jüri Vilms.** Eesti iseseisvuse meister.

Loeteldud raamatud on müügil nii üksiknumbritena kui ka kokkukõidetult. Iga üksiknumber 50 s. Kogu sari brosh. Kr. 2,50, pappköites Kr. 2,70, linases köites Kr. 2,85.

K-ü. „KOOPRATIIV“ Kaupl. ja ladu: Tallinn, S. Karja 19 (Rahvapanga majas)

Meeksist

Meeksi osakonnal oli 14. aug. suur rõõmu päev. Toimus lipu ja aastapäeva pühitsemine, millise päeva sisukus meile kauaks ajaks jägab teotahet ja teorõõmu.

Vaimuliku talituse toimetasiid Rāpina praost Saarmān ja preester Hintov kohaliku kaitseleidu orkestri ja ÜENÜ Meeksi osakonna laulukoori võimsal ja haaraval saatel. Laulukoor E. Havakatsi juhatusel kandis ette kolm laulu.

Lipu üleandmist Keskjuhatusel poolt toimetasiid pääsekretār A. Meikop, kelle tuumakas kõne ja sõnade lahtine lend siinsetele noortele avaldas sügavat mõju. Kõnelejalale annetati Meeksi noorte poolt kimp lilli.

Õnnesoove ja lugupidamisavaldusi toodi paide kohalikkude seitside ja naaberosakondade poolt ja kuus hõbenaela löödi ehtima meie lipu varrast.

Meeksi noorte nimel avaldas lõpuks prl. G. Ziugand Meeksi noorte ühise töötuse — üksmeelses käsikäes sammuda edasi ÜENÜ lipu all, pidades kalliks kodumaad.

Jārgnes näidendi „Esivanemate kuld” ettekanne. Suuri kiiduavaldusi sai lavastaja G. Ziugand hää ja tujutõstva mängu eest.

Jāi mulje, et Meeksi noored suudavad palju ja nad ongi teinud palju, koondades osakonna mitmesuguste tegevusharude ümber 70 kohaliku noort ning võites kogu ümbruskonna tõsise lugupidamise.

Vinni-Pajustist

Pühapäeval, 11. aug. korraldas Vinni-Pajusti ÜENÜ Vinni algkooli juures rahvuspeo, mille kavas muuseumis oli ka rahvuslippude pühitsemine. Peoplatsile tuldi rongikäigus lippudega. Lauldi rahvuslaule perede ja külade kaupa. Lippude pühitsemist toimetasiid Rakvere Pauluse kog. õpetaja A. Abel. Kõneles vana kirjanik Jakob Liiv. Rahvast oli koos rohkesti ja valitses ülev meeleolu.

Auhinnalist peamurdmist RA-ks

1. Kes kirjutas esimese eestiainelise ajaloolise jutustuse?
2. Kes eesti kirjanikest tõlkis oma teoseid saksa keelest eesti keele?
3. Millised eesti kirjanikud pole eestlased?
4. Missugused eesti kirjanikud olid ja on elukutselt arstid?
5. Kes on Eessaare Aadu, Ralf Rond, Kusta Vahur, P. Rootslane, J. Randvere ja Olaf Rood?
6. Kas Martin Kiirats elab või on surnud?
7. Kus elab praegu Kaarlo Orava?
9. Missugune ajalooline romaan Põhja sõjast ilmus enne A. Mälgu „Surnud maju”?
10. Missugust raamatut peeti eesti vanimaks 10 a. eest?

Kolmele paremale vastajale auhinnad: I auh. „Kõrboja peremees”, II auh. „Udu” ja III auh. „Sügistāhtede all”. Vastused saata hiljemalt 15. sept. k. a., kusjuures ühtlasi märgitagu auhinnaks määratud raamatute autorid. Vastused järgmises „E. N.-ses”.

Paul Külaniit

Meil ÜENÜ Truba osakonna noorsoolastel pole enam Paul Külaniitu! Meil pole enam seda energiaküllast igale poole ulatuvat looserikast noormeest.

Māletame seda talveõhtut, mil meie endine esimees, koolijuhataja Ed. Tirul tuli Tallinnast teatega: ühel Truba noorsoolasist on võimalus sõita Ravila rahvaülikooli, kus temale ÜENÜ pääsekretāri hoolitsusel tasuta õppimine võimaldatud. Leidsime kõik, et parim kandidaat sinna on Paul Külaniit, kes alles äsja nii edukalt oli lõpetanud algkooli. Ja kui ta juba algkoolis oli teistest pääjagu ees, siis neljakuulise rahvaülikoolis olemise järele oli ta meie silmis suur haritlane. Oleme ju siin Petserimaal veidi jäänud maha sise-Eesti oludest. Tundsin rõõmu Paul Külaniidust, sest temal õnnestus tõesti kõik. Olgu näidend, olgu deklamatsioon, olgu noorte igakülgne organiseerimine. Isegi pillimāngu oli ta

Ravilas nelja kuuga āra õppinud ning oli ta Vilo orkestri nooremaid, kuid vahvamaid mängijaid — olgu põllumajanduslikud kursused, olgu setu vanavara kogumine (ta ise kogus 1900 lehekülge!). Kõik tal õnnestus ja tõmbas ta hää tuju meidki kaasa. Imetleme, kui palju see kehvades oludes sirgunud andekas, kaine ja sooja südamega 18. aastane noormees veel teha oleks võinud, kui mitte pohmeluses ilutseva külasõbra õnnetu kuul ta eluküünalt poleks kustutanud. Imestame Sinu töötāhet ja Sinu töövõimet, austame Sinu tõsidust ja lahkust, kummardame Su meelegaasuse ees! Puhka rahu, Sa väike Paul.

Vastused „E.N.“ nr. 7 küsimustele

1. Kuni iseseisvuseni umb. 15000 eksemplari. Iseseisvuse ajal kuni 1933. a. lõpuni 13669 eks. Juurearvatud 1934. a. jooksul ilmunud (umb. 1400) ja väljaspool Eestit ilmunud eestikeelsed raamatud (umb. 600) k. a. seni ilmunud raamatud saaksime eestikeelse 400 a. jooksul trükitud teoste kogusummaks ümmarguselt 31000 raamatut.
2. Postivalitsuse väljaandel ilmunud as. nim. järele on Eestis ligikaudu 5250 ktila.
3. Eesti Vabadussõda algas 22. novembril 1918. enamlaste esimese rünnakuga Narva all.
4. Suurim enne iseseisvust toimunud eestlaste meelevaldus toimus 8. aprillil 1917. a. Peterburis. Rongikäigust võtsid osa umbes 40000 Peterburi eestlast ja 15000 eestlast-sõjavāelast. Nõuti E. Maapäeva ja omavalitsust.
5. Pikemad eestlased on muhulased.
6. Mag. J. Auli andmetel on eestlaste keskm. pikkus meestel 172,3; naistel 160,1.
7. Ed. Vilde „Külmale maale” ilmus 1896. aastal s. o. 29 aasta eest.

Tegev-toimetaja: Vold. Vent. Vastutav toimetaja: Aug. Meikop. Toimetus: Erika Viirsalu, Arvi Moor, Leo Soonberg, H. Tarand. Väljaandja: Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse Keskjuhatus. Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Lembitu 10.

Trükikoda „Estotrük” Tallinn, S. Karja 8.

*Kindlustage oma elu
ja varandus*

EKA's

*suurimas kodumaa
kindlustusseltsis.*

Nõudke

ainult uusi vene

ELEKTRILAMPE

Need on parimad, odavad ja
ökoonoomsemad.

Saada igas kaupluses.

AINUESINDAJA EESTIS

K.-m. A. TRUMM

Veneturg, Kalevi m. 6, tel. 310-66

V. EHRENPREIS'I

TRÜKIKODA

TALLINN

RÜÜTLI TÄNAV 11 TELEFON 444-80

Valmistab kõiksugu trükiteid

kiirelt — korralikult — odavalt

Tellimisi võetakse vastu ka telefoni ja postiteel.

EESTI KIVIÕLI A/Ü.

Suurim põlevkivitööstus Eestis.

Juhatus ja müügiosak.
Tallinn, Jaani tän. 6.
Kõnetraadid: 463-05, 464-50
ja 465-56.

Tehased ja kaevandus:

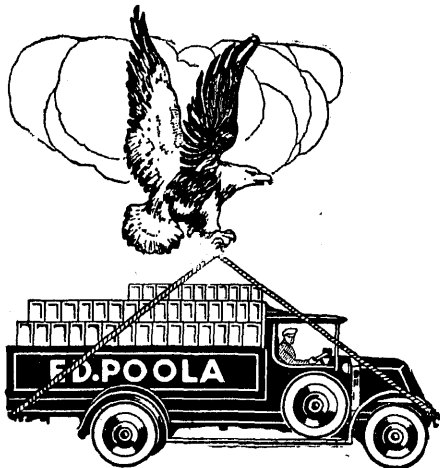
KIVIÕLI JAAM

Kõnetraat: Sonda 15.

Saadused:

Kütteõli — Immutusõli
Bituumen — „Kresolaat“ (Fenolaat)
Mootornafta — „Karbestoleum“
Katuselakk „Kivitõrv-Ekstra“
Puhas põlevkivi-katuselakk
Viljapuu-karbolineum „Estoleum“
Tolmuõli „Estolmit“ — Puurimisõli
Auto- ja aviobensiin „Estolin“

Tarvitage ja nõudke kõikjal EESTI KIVIÕLI A-Ü. saadusi.

I JÄRGU AUTO
TRANSPORT FIRMA

ED. POOLA

LAULUPEO TÄN. 22

TELEFON 306-23

*

„Renault“ veoautod õhukummidel $1\frac{1}{2}$ — 10
tonnini mööbli ja igasuguste muude raskuste
veoks alati saadaval ühes vilunud töolistega
ja kõigi laadimisabinõudega.

Klišeetööstus
Artur Haav

Tallinn, S. Karja 21
Kõnetr. 456-48

**Joon-, võrk- ja mitmevärv
klišeed.**

**O-ü. Riieturite
Ühiskaubamaja'l**

S. Karja 19, telef. 455-77

on

kohale jõudnud sügis-hoo-
ajaks suures valikus inglise,
kui ka kodumaa palitu-,
ülikonna- ja kostüümiriided
u u t e s m u s t r i t e s .

ÜHISTEGELINE KESKPANK

EESTI RAHVAPANK

TALLINNAS, S. KARJA 19 (omas majas) KÕNETRAAT 425-55

*Juhib rahaliikumist kohalikkude ühis-
tegelikkude krediitasutiste vahel üle
riigi. Toimetab raha hoiulevõtmist ja
laenude andmist. Müüb ja ostab välisra-
ha ja kindlaprotsendilisi väärtpabereid,
Annab teraslaekaid üürile.*

JUHATUS

Elegantne daam

Elegantne riietus

MEIE VARUSTAME TEID

- M A N T L I
- K L E I D I
- V O O D R I
- T R I K O O R I I D E
- T R I K O O P E S U

J.N.E.

A-s.
„Rauaniit“

KIRJASTUS- JA KOOLITARVETEÜHING

„Töökool“

TALLINNAS, V. ROOSIKRANTSI 3 • RAKVERES, TALLINNA TN. 32

P a k u b suures valikus kõiki koolitarbeid, kirjutusmaterjali, õpperaamatuid jne.

Raamatukogudele rakendusraamatuid ja plankette.

Kõited valmistatakse raamatukogudele ja koolidele, alates 35 sendist.

Tasuta nõuandmine kõigis kooli ja õpilaste varustusse puutuvais küsimusis

**Soovitame oma rikkalikust laost
kooli- ja rahvaraamatukogudele**

**ILU-, JUTU-, NÄITE-,
LASTE- JA TEADUSLIKKU
KIRJANDUST,**

*igasugust raamatukogude rakendus-
materjale ja raamatute köitmise tarbeid.*

Odav ja nägus raamatute köitmine
kogudele.

*Võtame vastu tellimisi välismaa raamatuile, ajakir-
jadele ja lehtedele.*

Müügil igasugused kirjutusmaterjalid,
paberikaubad ja koolitarbed.

*Meie täieliku raamatute nimekirja saadame hinnata
igale kogule sellekohase nõudmise peale.*

K-ü.

„Rahvaülikool“

TALLINNAS

Harju tn. 48, omas majas, tel. 444-39, 444-37

Jaani tn. 6, pangamajas, tel. 446-67, 446-66

Trükkikoda „Estotrükk“ Tallinn, S. Karja 8. 1935. a.

EESTI
RAHVU-RAAMATUKOGU
AR